

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1921 a.

Nr. 5/6.

2 aastakäik.

Toimetus: J. Lõo, N. Maim, R. Rägõ.
Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind: 300 mk. aastas, 75 mk. $\frac{1}{4}$
aastas, üksik nr. 25 mk., kaksik nr. 50 mk.

Sisu:

Meie tulumaksu tariifid — o. Tarvidus Uue Nuhtlusseaduse maksmapanemiseks Eesti Vabariigis — K. Grau. Mõned märkused loodusteaduslise hariduse tarvilikkusest juristidele — Dr. H. Madisson. Meie õigusetunne ja seaduste seletamine — J. Jans. Kohtute arvustik: Riigikohtu, Kohtupalati ja Rahukogude kui esimese astme kohtu tegevuse ülevaade 1920 a. Tsiiviilkohtu-seadustiku oskussõnad (lõpp). Kohtute tegevus. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920 a.

Meie tulumaksu tariifid.

Tulumaksuga tutvusime juba Vene ajal. Pärast Vene konstitutsiooni süüdi 1905 a. võtsid kõik pahempoolsed erakonnad progressiivse tulumaksu nõude oma programmi üles kui tähtsama osa oma kavatsustest. Tulumaks pidi riigi finansmajandust tervendama, kaudsete maksude koormat, mis rahva laiemate hulkade õlul lasus, kergendada ja riigi sissetulekute toetuseks rikkamaid kihte rohkem tabama kui senini. Võitlus tulumaksu teostamise

pärast ei vaikinud 1905 a. peale enam Vene ajakirjanduses ega seadusandlites kogudes, kuni viimaks sõjaliste olude surve all 1916 a. kevadel tulumaksu-seadus vastu võeti ja kinnitati (6. aprillil 1916 a.).

Tulumaksu-seaduse tähtsamaks osaks on tariif, mille järele teda iga üksiku maksja käest nõutakse. Mida kõrgem tariif, seda raskem tundub ta maksjale, seda rohkem püütakse tema määrustest mööda minna ja seda suuremat vaenulikkust äratav enese vastu see muidu õiglane printsip — maksusid jõukuse ja sissetulekute järele võtta.

Finansspoliitika ülesandeks on tulumaksu tariifisid ja maksuviisi nii normeerida, et maks maksjatele mitte üle jõu käivana ja ülekohtusena ei tundu ja ühtlasi ka riigile tähtsaks sissetulekuallikaks oleks.

Vene tulumaksu tariif oli mõõdukas. Sissetulek ehk tulu alla 850 rubla aastas oli tulumaksust vaba. Sissetuleku eest 850—1400 rublani oli tulumaks vähem kui üks protsent. Alles 1400 rublast peale võeti tulumaksu üks protsent, 2600 rublast — $1\frac{1}{2}\%$, 5000 — 2% , 10.000 — 3% , 20.000 — 4% jne. 400.000 juures

12%. Oli sissetulek suurem kui 400.000 rubla, siis võeti sellest üle ulatava summa eest — 12½%. Kõrgemale tariif sissetulekute pealt enam ei tõusnud. Kerenski ajal (seadus 12. juunist 1917 a.) jäeti maksust vabaks elamismiinimum 1000 rublani ja tõsteti tuntavalt maksu tariifi. 55.000 rubla sissetuleku juures tõusis maks 10 protsendini, oli 100.000 juures 22% jne., kuni 33½% kõigest sissetulekust. Saksa okupatsiooni ajal jäi meil Vene sissetulekumaksu nõudmine seisma ja okupatsioonivõimud töötasid uue sissetuleku-maksu seaduse välja (Verordnungsblatt Nr. 22 — 1918), mille tariifimäärad tsaari ja Kerenski aegsetest tariifidest mitmeti eraldusid. Sissetulekud 800—2000 margani maksid — 1%; 2000—3000 — 2%; 3000—4000 — 3%; 4—5000 — 4%; 5—8000 — 4½%; 8000—10.000 — 5% ja nõnda edasi selles progressioonis, kuni 100.000 — 10%. Üle kümne (10%) maksuprotsent enam ei tõusnud. Samuti pooleli kui Kerenski aegsed tulumaksu sissenõudmise kavatsused jäid ka okupatsiooni omad.

Taganesid okupatsiooniväed ja pärandasid Eesti riigile täiesti desorganiseeritud maksude süsteemi. Vene-aegne oli hävitatud, saksa-aegne ühes oma loojatega kadunud. Eesti Valitsusel tuli mõlemate rusudest uus süsteem kokku seada.

Sissetuleku-maksu asjus jättis Eesti Ajut. Valitsus okupatsiooniaegsed tariifid ja tulumaksu uuendused terveni maksma, nagu seda näha rahaministri teadaandest 3. dets. 1918 a. (Riigi Teat. nr. 5 — 1918 a.) Seal seletab rahaminister, et sissetuleku-maksu asjus 1919 a. eest peavad maksuvalitsused tööd sealt edasi jätkama, kuhu see ülemineku-aja järgul seisma oli jäänud, kusjuures maksjad kohustatud on täitma kõiki Saksa sõjaväe-

valitsuse poolt ülesseatud sissetuleku-maksu nõudeid, nende muudatustega, mis edaspidi Ajut. Valitsuse poolt tehakse.

Seega jäid meil Vene tariifide asemel okupatsiooniaegse sissetuleku-maksu määrad. Alles poolteist aastat pärast seda ilmus meie oma tulumaksu-seadus, 30. aprillil 1920 a. (Riigi Teat. nr. 63/64). See seadus anti Vabariigi valitsuse poolt § 12-a põhjal välja. Tema elamismiinimum — 3000 marka — on väga madal ja tariifid väga kõrged.

Sissetuleku pealt:

3000—6000	= 2%
6000—12.000	= 5%
12.010—16.000	= 6%
16.000—20.000	= 7%
32.000—38.000	= 10%
— — — — —	— — — — —
80.000—100.000	= 20%
— — — — —	— — — — —
900.000—1.000.000	= 66%

Varsti jõudis E. Valitsus arusaamisele, et elamismiinimum liig madal ja protsentide määr liig kõrge. Sept. 1920 a. kuulutas Vabariigi valitsus uued sellesse puutuvad normid välja (Riigi Teat. nr. 143/144 — 1920 a.), mis meil praegu veel seadusena maksavad.

Selle järele on tulumaksust vaba sissetulek kuni 5000 margani. Tulu pealt üle selle võetakse maksu järgmisel määral:

5000—6000	margani	— 2%
6000—9000	"	— 5%
9000—12.000	"	— 5½%
12.000—15.000	"	— 6%
15.000—18.000	"	— 6½%
18.000—24.000	"	— 7%
50.000—60.000	"	— 10%
60.000—70.000	"	— 11%
70.000—80.000	"	— 12%
80.000—100.000	"	— 13%

100.000—120.000	margani	— 14%
120.000—150.000	"	— 15%
150.000—180.000	"	— 16%
180.000—210.000	"	— 17%
	jne. kuni	— 50%

mis kõrgem määr. Tähelepanemistväärt on, et Valitsus elukalliduse tõusust ja marga kursi langemisest hoolimata elamismiinimumi ainult kahe tuhande marga võrra on kõrgendanud, kolmest viie tuhande peale. Ka vähemate tulumaksu alla käivate sissetulekute tariif jäi pea endiseks eelmise tariifiga võrreldes (Riigi Teat. nr. 43/44 — 1920). Tariifi langemine algab alles sissetulekute juures, mis 80.000 margast üle ulatavad. Kuna 80.000—100.000 pealt endise tariifi järele — 20% tuli maksta, tuleb praegu kõigest — 13%. Seega ligi poole võrra vähendatud. — Kuid meie tariif on siiski veel liiga kõrge, mis iseäranis raske kindla palga saajatele ja ametnikkudele. Selle tariifi järele võis küll veel 1919 a. sissetulekute pealt mis oma nimesummas mitu korda, mõnel puhul kuni kümme korda madalamad olid, tulumaksu maksa. Sama tariifi järele ka 1920 a. sissetulekute eest maksu tasuda paneks keskmise sissetulekuga töötavaid klasse, iseäranis ametnikke, majandusliselt kriitilisse seisukorda ja riik oleks sunnitud jälle elukalliduse lisa kõrgendamata — tulumaksu tasumiseks. Kui minevaastase keskmise palgasaaja sissetulekut 60.000—70.000 marga peale hinnata, siis peaks ta sellest 11% tulumaksu näol riigile andma s. o. 6600—7700 margani, läbikaudu minevaastase pooleteisekuu palga.

Neid raskusi ettenähes oli valitsus sunnitud elamismiinimumi ja tulumaksu prodsendi-määra uue revideerimise alla võtma. Riigikogule 26. aprillil s. a. valitsuse poolt ettepanud „Seaduseelnõu mõnede muudatuste

kohta tulumaksu seaduses“ toob tuntavaid parandusi. Elamismiinimum on üksikute maakohtade ja linnade järele nelja järku jagatud, 12.000—20.000 margani. Tulumaksu tariif kujuneks selle eelnõu järele järgmiselt:

12.000—24.000	margani	— 2%
24.000—30.000	"	— 2½%
30.000—36.000	"	— 3%
36.000—42.000	"	— 3½%
— — — — —	—	—
54.000—60.000	"	— 5%
— — — — —	—	—
100.000—120.000	"	— 8%
150.000—180.000	"	— 10%
180.000—210.000	"	— 11%
	jne. kuni 33	protsendini sissetulekust.

Riigikogu rahaasjanduse komisjoni poolt on selle valitsuse eelnõu juures õige põhjalikka muudatusi ette võetud. Alles on jäänud ainult astmeline elamismiinimum 12.000—20.000 marka. Tulumaksu protsendi määra, mis valitsuse eelnõus mõõdukas oli, on tuntavalt tõstetud. Olgugi et komisjoni eelnõu järele elamismiinimum maksu alla käivast tulust täielikult maha arvatakse, on komisjon maksukoormat, valitsuse eelnõuga võrreldes, märksa raskendanud. Elamismiinimumist üleulatavad summad käiks komisjoni projekti järele maksu alla järgmisel määral:

1.000—10.000	margani	— 5%
10.000—15.000	"	— 5½%
15.000—20.000	"	— 6%
20.000—25.000	"	— 6½%
25.000—30.000	"	— 7%
— — — — —	—	—
45.000—50.000	"	— 9%
50.000—60.000	"	— 10%
— — — — —	—	—
90.000—100.000	"	— 14%
100.000—120.000	"	— 15%
— — — — —	—	—
160.000—180.000	"	— 18%
180.000—200.000	"	— 19% jne.

Kõrgem maksuprotsent on 40%, mida sissetulekute pealt üle 900.000 marga võetakse.

Seda oma 30. mail s. a. vastu võetud seaduseelnõu soovitab rahaasjanduse komisjon valitsusele kiires korras § 12-a põhjal välja kuulutada ja maksma panna. Väga võimalik, et see ka nii sünnib, enne kui need read avalikkuse ette jõuavad.

Meie arvates oleks aeg tähtsamate seaduste andmise juures § 12-a tarvitamisest loobuda. Tulumaksu seadus ja tema teravam osa, maksutariif, kuulub kahtlemata niisuguste tähtsamate seaduste hulka, mida Riigikogu üldkoosolek kõigekülgsest läbi arutama ja läbi kaaluma peaks. Halb tulumaksu seadus ja kõrged tariifid kutsuvad rahulolematust valitsuse ja maksu nõudjate asutuste vastu välja.

Et meie praegu maksva ja rahaasjanduse komisjoni poolt kavatsatud tariifi protsendid kõrged on ja elamismiinum liiga madal, seda näeme neid väljamaa omadega võrreldes. Inglismaal on maksust vaba elamismiinum — 130 Inglise naela = 150.000 Eesti marka; Prantsusmaal — 3000 franki, umbes 75.000 E. marka; Põhja Amerika Ühendatud riikides — 1000 dollarit = 320.000 E. marka; Daanimaal — 600 krooni = 36.000 E. marka. Ka Lätis on elamismiinum suurem kui meil. 450 Vene kuldrubla ehk 20925 Läti rubla, vahekorras üks kuldrubla = 46,5 Läti rubla. See vahekord ei vasta küll enam Läti rubla suhtes tõelikkusele, sest Läti rubla kurs on praegu umbes viis korda madalam kui eelpool toodud võrreldis. Ainult Saksa tulumaksu seaduse miinum — 1500 Saksa marka = 7500 E. marka jääb meie uuest kavatsstavast miinumist maha.

Maksutariifid on väljamaal palju mõõdukamad kui meil: Prantsusmaal

1½% alates ja 20% lõpetades. Ameerikas kõigest — 1—13%; Daanimaal — 1,4—6%; Lätimaal 1—50%. Selle juures tuleb silmas pidada, et väljamaal tariifi protsendid väiksemate tulummade päält õige aegapidi tõusevad ja keskmise jõukusega maksjale tema maksujõu kohaselt korraldatud on, mida meie maksvast seadusest ega ka komisjoni poolt valitsusele soovitatud eelnõust mitte ütelda ei või. Eelnõu järele käiks aastane tulu, mis 100.000 marka suur, 9400 margalise (seaduse järele koguni — 13.000 margalise) maksu alla. Sama suure sissetuleku päält rublades tuleks Lätimaal maksta kõiges — 6000 Läti rubla. Ainukese erandi teeb siin ka uus Saksa riigi tulumaksu seadus 1920 a., kus tariif 10% kohe algab ja kuni 60% üles läheb. Elamismiinimumi järkudesse jagamine, nagu meil kavatsatud, ei leia väljamaa seadusandluses poolehoidu. Isegi suured ilmariigid lepivad ühtluse, lihtsuse ja hõlpsuse mõttes ühe miinumiga. Meil tahetakse meie territoriumi väiksuselt hoolimata koguni neli elamismiinimumi maksma panna (12.000—20.000). — Meie arvates peaks tulumaksu asjus Eestis ainult üht elamismiinimumi tuntama ja mitte mitut. Elamismiinum ei tohiks mitte vähem olla kui 20.000 Eesti marka aastas. Selle juures peaks tulumaksu seadus neile, kellel lapsed kasvatada ehk töövõimetud omaksed toita, rohkem vastutulema kui senini. Tulumaksu tariifidega ühes tuleks ka tulumaksu seaduse § 22 revideerimise alla võtta. Maksukohuslase tulust peaks igal juhtumisel iga ühe tema kulul ülespeetava ja kasvatatava sissetulekuta isiku eest elamismiinum maha arvama. Oleks õigluseta ja rahva arvu kasvamist suuresti takistav, kui keskmise sissetulekuga tööline, ametnik jne. kellel

perekond toita, ühesuguse sissetuleku juures sama palju peaks tulumaksu maksuma kui üksik isik, kellel mingisuguseid kohustusi teiste ülespidamiseks ei ole. Kuid kõige enne ja rutulises korras tuleks jälle maksuma panna tulumaksu seaduse § 65 määrus palga protsentide kinnipidamise suhtes tulumaksu tasuks. Nii viisi saaks tulumaks õiendatud automaatselt palga maksmisega ja märkamata, kuna seda ühekorraga makstes palgasaaja majandusliselt kitsikusse sattuks. Oleks aeg, et meie tulumaksu seadus kõiges omas ulatuses Riigikogus arutusele tuleks.

—o.

Tarvidus Uue Nuhtlusseaduse maksmapanemiseks Eesti Vabariigis.

Ajutise Valitsuse määrusega 18. novembrist 1918. a. R. T. nr. 1 tunnistati Eesti Vabariigis toimivateks kriminaalseadused, mis endise ühendatud Eestimaa ja Põhja-Liivimaa kubermangu piirides kuni 24. oktoobrini 1917. a. maksvad olid: Nuhtlusseadus 1885. a., Rahukohtu Nuhtlusseadus 1885. a. ja Uus Nuhtlusseadus 1903 a. Viimane ainult sel määral ja neis osades, kui palju ta toimivaks oli tunnistatud vastavate määrustega 7. juunist 1904, 16. juulist 1905, 14. ja 27. märtsist 1906, 25. detsembrist 1909, 20. märtsist 1911. a.

Mainitud seadustega päris meie Vabariik Vene riigilt kõik need puudused ja halbused, mis nendes leiduvad. Väikesed muudatused ja täiendused, mis kriminaalseaduse alal meie juures ette on võetud, ei ole suutnud päritud kroonilist viga parandada. Peab tunnistama, et N. S., mis 1845. a. välja anti, on orjaaja sünnitus ja tolle aja vaimulaps. Ta näeb karistustes

ainult hirmuabinõu ja rehkendas ihunuhtlusega. Tema ei sisalda eneses mitte teatavatele printsiipidele rajatud ühtlustatud seadustikku, vaid koondab enesesse endisi Vene riigis maksvusel olnud kriminaalseaduste määrusi, Aleksei Mihailovitshi ulosheniest XVII. aastasajast alates. Õieti nimetab krahv Bludov Nuhtlusseadust parandatud ja täiendatud koguks (усовершенствованнымъ сводомъ).

Oma sisu poolest on Nuhtlusseadus ammu vananenud, ajast ja arust läinud, ei vasta kaugeltki praeguse aja elu nõuetele ja õigusemõistetele. Kasuistiline kuritööde ja väärtegade määramise suhtes ning puuduvad üldmäärused, mis sisaldaksid endas kõiki teatava liigi kuritöö tundemärka. Põhimõttelised vastolud üksikutes peatükides esitatud mõistete vahel. Ei ole täielik, tarvitab palju sõnu ja sagedasti selgusetu mõtteväljendusi. Puudub juriidiline tehnika.

Üksikasjaliste paranduste ja osaliste muudatuste varal, mis iseäranis suures stiilis ette võeti 1885. a. Rahukohtu Nuhtlusseaduse väljaandmise puhul, et kahte koodeksit ühtlustada, ei ole suudetud Nuhtlusseadust eelnimetatud vigadest vabastada. Mitte ükski kriminalistid-teoreetikud ei mõista Nuhtlusseadust hukka ja ei loe teda kõlbmatuks ja ajakohatuks, vaid isegi Vene konservatiivse valitsuse esindajad: keisri kantselei II. jao juhataja vürst Urussov ja kohtuminister Nabokov teatavad oma ettekandes keisrile 22. aprillil 1887. a., „et Nuhtlusseadus ei vasta mitte kohtuseaduslikele nõuetele ja takistab õiglast kohtumõistmist.“

R. N. S., kui suurte kohtureformidega ühenduses seisev teos, on sisu poolest lihtsam ja selgem ja kannab oma aja tundemärkisid. Kuid tema peale tuleb vaadata kui subsidaarse seadustiku peale, mis ainult vähemate

kuritööde ja väärnähtuste suhtes tarvitusele on võetud ning neil juhtumistel, kus Rahukohtu Nuhtlusseaduse järele mõni küsimus lahendust ei leia, tuleb tarvitusele võtta, nagu Senat seda seletas, Nuhtlusseaduse vastavad paragrahvid (S. S. 67/313, 68/284, 69/63).

Katsed N. S. ja R. N. S. kokkõlasse viia ja ühtlustada ei läinud korda ning N. S. jäi paigatuks. Veel halvemaks muutus aga asjaolu kriminaalseaduse suhtes U. N. S. ilmumisega 1903. a. ja selle osalise toimivaks tunnistamise tõttu 1904. ja järgmistel aastail. Olgugi, et U. N. S. projekti kokkuseadmisel olid tolle aja elunõuded ja kriminaalteaduse väljarenenud ja omakstunnistatud mõisted arvesse võetud ning nimetatud projekti võis paremate tolle aja Lääne-Euroopa kriminaalkodeksitega kõrvuti seada ühe astme peale. Õiglaselt tunnustab Saksamaa kuulus kriminaalõiguse-teadlane prof. Liszt, et „Vene kriminaalseaduse projekt mitmes küsimuses teedrajav on“ (bahnbrechend vorangegangen ist).

Ehk küll U. N. S. projekti kallal valitsuse poolt palju parandusi ette võeti, mis mitte tema kasuks, vaid kahjuks olid, siiski peab tunnistama, et 1903. a. N. S., kõigi puuduste peale vaatamata, suur samm kriminaalseaduse alal edasi ja paremusele oli tehnilisest küljest kui ka kriminaalseaduste ühtlustamise suhtes. Pidi ju uus Nuhtlusseadus üksinda endiste N. S. ja R. N. S. asemele astuma. Tema eraldub teaduslikkusega, määrakindlustega, selgusega, täiusega, on võrdlemisi lühidalt kirjutatud, kaotab ära arhaismid, vähendab karmust, laiendab kohtunikkude õigust ja klassifitseerib kindlakorraliselt üksikud kuritööd ja karistused. Neid headusi ei saanud Vene kriminaal-kohtumõist-

mine mitte tunda, sest vanu kriminaalkodeksid ei kaotatud ära, ning uus pandi ainult osaliselt maksma. Kolm kriminaalkodeksi ühekorraga tarvitusele võttes, milledest igaüks oma aja vaimu teos on, ei vähenenud lahkeliid kriminaalseaduses, vaid ümberpöörduvalt — suurendas dissonantsi. Üldnõuded, mis Bacon omal ajal üles seadis, et seadus olgu lihtne, selge, ühtlane ja järjekindel, varisesid rusedeks. Kriminaalseadused muutusid keerulisteks ja mitmeti pea arusaamatuteks üleliiga suurteks kogudeks, ning kadus igasugune ühtlus ja järjekindlus õiguse üksikute põhimõistete vahel. Need põhimõttelised vastolud paistavad selgesti silma, kui N. S. ja U. N. S. üldjagusid kõrvuti seada ja võrrelda.

Esimene § U. N. S. ütleb selgesti ära: nullum crimen sine lege, kuid seda ei leia mitte N. Seadusest. Üsikutute kuritööst osavõtjate ja kuritöö kaastegelaste toimingute defineerimine on mõlemates kodeksites isesugune, niisamuti ka karistuse mõiste määramine. N. S. puuduvad koguni mõisted üleaste kohta ehk on koguni teises valguses kujutatud. Näituseks puudub § 14 U. N. S. mõiste uue seaduse tagasiulatava mõju kohta. Hädakaitse suhtes on kummaski kodeksis isesugused mõisted: U. N. S. § 45 ütleb kindlasti, millal hädakaitse lubatud, kuna sellevastu N. S. § 101 ja 102 annavad kasuistilisi ja puudulisi määrusi, mille tõttu üks ja sama tegevus esimese seaduse järele lubatav, teise järele aga karistatav on.

Karistuse määramine. N. S. § 31, 33 järele määratakse karistus astmete viisi, kusjuures kohtuniku tegevus kitsastesse raamidesse on surutud, kuna U. N. S. §§ 15, 24 põhjal tähendatakse ainult üldjoontes karistuste alam- ja ülemmäär ära, ning

kohtule jäetakse vabadus oma äranägemise ja sisetunde järele karistuse suurus määrata. Karistuste iseloom on teisem: U. N. S. järele ei ole karistus mitte hirmutuse abinõuna, vaid kaitse-abinõuna (Sicherungsmittel), paranduse-abinõuna ja lõpuks hirmutuse-abinõuna tarvitusele võetud.

Üksikute kuritööde defineerimisel on U. N. S. üldmõtteline ja määrab kindlaks teatavate kuritööde liikide kohta üldmõisted, kuna N. S. selles suhtes iseäranis silma torkab oma kasuistikaga.

Sarnaseid üksteisele vastukäivaid ja lahkuminevaid mõisteid võib kahe mainitud kriminaalkoodeksi vahel veel väga palju leida, kuid siinkohal oleks üleaarne kõiki neid ette tuua.

Juba eespool tähendatud puudustest selgub, et kriminaal-õiguses, mis meil maksev, mõiste ühtlus ja järjekindlus kaduma on läinud ja selle asemele põhimõtteline kahesugusus asunud, mille peale teaduslisest ja praktilisest küljest kui täiesti lubamata ja ebaloomulise nähtuse peale kriminaal-õiguses tuleb vaadata. Säärase kahe mõistelise kriminaalseaduse toimivusel on kriminaalpoliitika halvatud. Kriminaalpoliitika ülesanne on juhtnõõrisid ehk juhiseid anda selleks, kuidas kõige paremini õigusemõisteliselt korraldada ja taotella kriminaalseadusi, mis ühiskonna kultuurilistele ja ajakohastele nõuetele vastaksid ning paremateks abinõudeks oleksid kuritegevuse vastu võitlemiseks. Selle juures peab poliitik tähelepanu juhtima nende puuduste peale, mida tuleb parandada ja võimalik on parandada, kusjuures aga tingimata tarvis on arvesse võtta maksvat seadust. Kus üks maksev kriminaalkoodeks, on asi lihtne ja selge, olev õigus on ka toimiv õigus. Meie juures aga on kaks õigust, üks toimiv ja teine olev õigus, mis ainult

teatavatel juhustel tarvitusele on võetud ja mille peale tuleb veel vaadata kui *lex specialis*'e peale.

Kui võtta aluseks N. S., siis on kriitika vananenud, kui võtta aga arvustusele U. N. S., siis tuleb eitada maksvat seadust. Mõlemaid korruga käsitada nõuaks liig laialdast ja lma-aegset tööd. Ka paremas seisukorras ei ole kriminalist dogmaatik. Juba õiguse õpetamisel tuleb kokku põrgata ülesaamata raskustega, mis sellest tekitavad, et ühel ja samal ajal tuleb õpetust anda kahe koodeksi alal, mis aga põhimõttelistes küsimustes teineteisele tihti diametraalselt vastamisi käivad. Selle tõttu tekitavad segadused ja arusaamatused õiguslistest mõistetest. Dogmaatiliste tööde jaoks on tarvilik, nagu prof. Tshubinski tähendab, ühise kindla toimiva õiguse olemasolu. Niikaua kui seda ei ole, on pea täiesti võimatu dogmaatiliselt midagi kirjutada ja välja arendada. Ei ole mõtet ühe teadusliku töö aluseks võtta seadust, mis juba surmale on mõistetud ja mis tüna või homme võib hauda variseda ja mille peale tuleb veel vaadata kui ajaloolise nähtuse peale. Teiseks aga ei saa ka kuidagi aluseks võtta kriminaalseadustikku, mis küll olemas on, aga mitte toimiv ehk kõigest osaliselt maksuma on pandud. Säherduse olukorra arvesse tuleb panna see kurb nähtus, et viimasel kümnel aastal ühtegi teaduslist dogmaatilist tööd kriminaalõiguses Venemaal ei ilmunud.

Iseäranis alamaväärtuslikeks tuleb aga lugeda meie kriminaalõiguse seisukorda tegeliku kohtuniku seisukohalt. Viimase seisukord on koguni kurb ja võimatu. Kui kohtunik töötab sisetunde järele ja austab seadust, aga mitte hirmu sunnil ei tööta, siis ei ole temal mitte üks kõik oma kõrget üleasannet täites ühel ja samal ajal rahulikult tarvitusele võtta üks kord.

üht seadust, teine kord teist ja kolmandal korral mõlemaid üheskoos. Kuid kahjuks peab tunnistama, et meie kohtunikude seisukord on just seesugune. Ühes asjas tarvitab ta R. N. S, teises N. S. ja kolmandas asjas ehk ühes ja samas asjas U. N. Seadust. Veel halvem on aga lugu, kui ühes ja samas asjas kohtunik U. N. S. üldjao kõrval peab tarvitama kõlbmatuks tunnistatud N. S. üldjagu. On kellegi vastu süüdistus tõstetud laimduse ja omavoli pärast, siis peab kohtunik kahe koodeksi järele otsust tegema. On kuritöö poliitiline, käib U. N. S. järele. Tapmine, vargus — N. S. põhjal. Järjekult on kohus sunnitud kahesuguseid põhimõtteid tarvitusele võtma ja asju otsustama seaduse järele, mida seaduse andjad ise tunnistasid „kõlbmatuks õiguse mõistmisel“. Ei saa ometi salata, et iga seadus eetilise või kõlbline miinimum on ja et temas teatava aja põhimõtted ja juriidilise õigluse mõisted avalduvad, mida iga kohtunik omaks tunnistab ja mille järele ta kohut mõistab ning töötab ja mille kaitsjana ta välja astub ning neid õiguse mõisteid oma otsuste läbi ellu viib. Ühise koodeksi juures leiab kohtunik sealt omale tuge. Viib ellu seaduses esitatud õigust, keda tema kui oma jumalat teenib. Kahesuguse-mõttelise koodeksi juures variseb see kõik kokku. „Kohtuniku ees seisab“, nagu prof. Tshubinski tähendab, „kaks jumalat, kaks õigust ja kibe tarvidus ühte kui teist ehk mõlemaid korruga teenida. Idee-line ettekujutus õigusest ja seadusest on segatud ja kõrvaldub. Teenistus õiguse mõistmisele saab teenistuseks kohtu ametkonnale, tarvitades uusi ja vanu normisid, mis vastavates ettekirjutustes on ära tähendatud.“ Ka peab tunnistama, et säärane kriminal-kodeksite printsiibiline kahesugusus terve

rahva õigustunnet halvab ja lugupidamist seaduste vastu hävitab.

Ei suuda ometi keegi tõendada ja selgitada, et seaduste normide tarvitamine, mida monarhilise riigi valitsevad ja juhtivad ringkonnad kui ka teaduse mehed juba enam kui poole-saja aasta eest kõlbmatuteks tunnistasid „õiguse mõistmiseks“, — et need Eesti Vabariigis käesoleva elu ja rahva kultuuri nõuetele ja õigusest arusaamisele vastaksid. Säherdune kriminaalseadustikkude ühtlusetus ja vastolu põhimõtetes võib ainult rahva õigusetunnet tumestada ja riiklikku õiguslist korda eitada. Tahab Eesti Vabariik end õiguslise riigi pinnale rajada ning asetada ja selle eest hoolt kanda, et riigi kodanikud õigusest arusaamise suhtes loomulikult edasi areneksid ja et rahva keskel riigi seadustest lugu peetaks, mis riiklikus elus üheks tähtsamaks elutingimuseks on, siis on tingimata tarvilik, et kiire korras maksma pandaks kriminaalseadus, kus oleks järjekindlus, selgus, lihtsus ja põhimõtete ühtlus teostatud. See on meil oluliselt tarvilik teaduse, sotsialpoliitilise ja üldkultuuri seisukohalt, et sellest hädast, mis iga päevaga oma halbust rahva keskele laiali külvab, üle saaksime.

Otsekohe meil ajakohast kriminaalkodeksit, mis igati aja nõuetele vastaks, praegu maksma panna võimalik ei ole. Kui aga kahest pahest tuleb üks valida, siis valitakse tingimata vähem pahe. Selle printsiibi järele tuleb ka meil käesoleval juhtumisel käia. Kui maksmaid kriminaalkodeksid vaa-delda ja neid võrrelda, siis peab küll ütleva, et U. N. S. neist kõige rohkem vastuvõetav oleks, selle peale vaatamata, et ta meie Vabariigis kõigiti ajakohane ei ole. Paljud paragraafid ja isegi terved U. N. S. peatükid ei vasta meie aja nõuetele, neid võib aga

kergesti maha tõmmata, ajakohaselt muuta ja täiendada, ilma et selle läbi terve seaduse ühtlus kannataks.

Tekib küsimus: kas ei oleks meil kohasem U. N. S. puudusi arvesse võttes mõne teise kultuuririigi uuem kriminaalkoodeks tarvitusele võtta? Selle pean eitavalt vastama. Eesti Vabariik päris pea kõik Vene riigis maksnud seadused ja pani nad omal maksma. U. N. S. on viimastega kokkukõlasse viidud. Võõrsilt laenatav seadus oleks aga täiesti isepärane ja ei sisaldaks midagi ühist ehk väga vähe ühist teiste Eestis maksvate seadustega, mis asjaolu seesuguse seaduse maksmapanemise vastu räägib. Pealegi oleks võõrsilt laenatud seadus meie juristidele ja rahvale täiesti võõras ja selle tõttu ka mitte soovitav. Niisamuti ainult U. N. S. üldjao toimivaks tunnistamine vastava üldjao asemel N. S. oleks viimase lappimine uue paigaga ning ei päästaks meid ülevalnimetatud pahedest kriminaalõiguse alal.

Jääb soovida U. N. S. maksmapanemist Eesti Vabariigis täies ulatuses eespool-tähendatud täiendustega ja muudatustega, ühtlasi sellega N. S. ja R. N. S. jäädavat kõrvaldamist tegevusest.

Selle läbi oleks meil kriminaalõiguse ja seaduse alal vähemalt ühtlus, selgus ja järjekindlus loodud, mis kõrvaldaks meie riiklikust ja sotsiaalsest elust mainitud kriminaalõiguslised printsibiilised vastolud ja annaks võimalust kriminalistidele, teoreetikutele kui ka praktikutele meie oludele ja kultuurile vastava kriminaalkoodeksi väljatöötamiseks. Peab tähendama, et Vene U. N. S. maksmapanemine oleks ikkagi ajutine abinõu õiguslise korra loomise suhtes, aga mitte kestav.

Tähele pannes, et kõigist õiguse aladest kriminaalõigus kõige muutlikum

on ja et „kuritöö ja karistuse mõiste peal leiavad silmapaistvalt vastukõla kõik rahvaelus ettetulnud poliitilised ja sotsiaalsed pöörded, ning mida kiiremalt edeneb elu, seda kiiremalt tundub tarvidust uute reformide järele“, peame U. N. S. maksmapanemise peale kui paratamata nähtuse peale vaatama. Soovitav seadus ei vasta, nagu tähendatud, mitte kõigiti meie aja kultuurilistele ja sotsiaalpoliitilistele nõuetele ning tema peale tuleb kahe halbuse seast kui vähema parte peale vaadata. U. N. S. maksmapanek oleks ainult esimene samm tulevase omapärase ja ajakohase kriminaal-koodeksi saavutamiseks ja ühtluse loomiseks kriminaalõiguses. Sellelt seisukohalt on tema elluviimine soovitav ja tarvilik.

K. Gran.

Mõned märkused loodusteaduslise hariduse tervilikkusest juristidele.

Kõigis teadusharudes on evolutsioon ekk revolutsioon aset võtnud kas uute leiduste ehk probleemide lahendamisviiside muutumiste näol. Iseäranis on see õige loodusteaduse ja temaga ühenduses olevate teaduste kohta. Rahvaste elu ja suhted on sellega uutele radadele seatud ja uued avarad horisondid avanevad tulevikku. Induktiivne meetod, mis loodusteadusliste probleemide lahendamisel tarvitusele võetud, on äärmiselt produktiivne olnud. Sellega ühenduses on ka loodusteaduse eriteadlaste haridusprogrammis suuri muudatusi tehtud.

Sellevastu on õigusteaduses ainult väiksed ümberpaigutused ja muudatused olnud, kuna suuremad muudatused ses sihis antropoloogia töö on; muidu lehvib seal Rooma aeg. Vastavalt on juristide eriharidus ja kasvatus uuele ajavaimule enam-vähem

võõraks jäänud. Nende intellektuaalne kasvatus ja haridus põhjeneb enam-vähem puhasdeduktiivse mõtlemise alusel. Kuid pole kahtlust, et meie moodsas individuaalses ajajärgus võimalik pole iga sündmust ehk isiku tegevust loodusteaduste ja ainult deduktiivse mõtlemisviisiga ruttu ja õiglaselt mõista ja keerulistes küsimustes orienteerida. Praktiline elu seab käskivalt uued nõuded üles juristide hariduse täiendamise alal.

Positiivne kool õigusteaduses on sellele küsimusele õigusega esimese järgu tähtsuse annud. Hariduse täiendamiseks tuleb õpikavasse üles võtta mõned loodusteaduseharud ja kohtulik ehk forensiline meditsiin. Mainitud teaduste õppimine võimaldab juristidele omandada meetodid, mida loodusteadus oma probleemide lahendamisel tarvitab ja väga edurikkalt tarvitab. Teiseks annab ta eelteadmised praktiliste küsimuste lahendamiseks, mille iseloom loodusteadusline on ja mis sugustega juristil, iseäranis kriminalistil, iga päev tegemist on. Kui võrd tähtis on loodusteadusline haridus, tõendab see asjaolu, et isegi rahwaste ja riikide vaheliste hõorumiste lahendamise edukus oleneb lõpulikult loodusejõudude tarvitamise, kasutamise ja nende üle valitsemise osavusest.

Sellevastu on õigusteaduse-fakulteed nagu Hiina müüriiga loodusteadusest eraldatud; viimase probleemide lahendamise viise seal ei tunta. Kuid selle juures näeme, et õigusteaduses on teatav tardumine, tüdimus, ühe sõnaga — vanaduse tundemärgid märgatavad; ainult jooksev elu, mis kõige raskusega peale rõhub, sunnib väikesi edusamme ette võtma. Loodusteadusse meetodide tundmaõppimine laseks nähtusi uuest seisukohast vaadelda, mis õigusteaduse edenemisele kindlalt kaasa aitaks, nagu üksikud kogemused seda

vastuvaidlemata näitavad; kuid sellest lähemalt alamal.

Loodusteadusline haridus vabastaks kohtuniku hinge puht-teoreetilisest ilmavaatest ja mõtlemisviisist, iseäranis lähendades teda loodusteadusele, mis võimaldaks sündmust ja isiku tegevust võtta mitte kui paragraafitähte ehk vormelit, vaid kui loodusreaalset fenomenit teiste nähtuste reas. Teiseks on küsimused ja sündmused, mida kohtunikud, iseäranis kriminalistid, peavad arendama, sagedasti puhtloodusteaduslised (antropoloogilised, psüholoogilised j. n. e.); kuid kuidas teha seda, kui eelharidus ses suhtes puudub. Siin kohustab mitte teoreetiline targutus, vaid praktiliste küsimuste lahendamine, millest sagedasti paljude elu, au, õnn j. n. e. oleneb ja sellepärast laialisi eriteadmisi ja äärmist ettevaatust nõuab. Võtame näituseks lämmatamise teel (ütlemine mingisuguse pudruse seguga) surmatud sündinud lapse tapmise kuriteo uurimise. Siin on igasugused kombinatsioonid võimalikud, millele surnukeha lahkamine vastust ei või anda ja mis osavas uurimiskäigus ja kohtuprotsessis selgub. Ema kui ka teiste siia segatute psüholoogia tundmine on väga tarvilik, et tõe jälile saada. Ehk võtame kriminaalse abordi ehk mõne keerulisema mõrtsukatöö. Surnukeha lahkamise protokoll konstateerib siin kuritegu ehk tapmist ja selle käiku, kuid uurimine, mis selgitama peab kuritegu üleüldse, on selles asjas väljaspool kohtu arsti võimupiire ja seda toimetab isik, kellel forensilisest meditsiinist, antropoloogiast j. n. e. kõige kirjumad aimdused on. Surnukeha lahkamise ehk kohtuarsti arvamise hindamine on lõpuks jällegi kohtuniku käes, kes niisama võhik on kohtulikus meditsiinis. Advokaatidena astuvad sääraustes protsessides üles omakord

juristid, keda kohtuprotsess ainult kui sissetuleku-hallikas huvitab. Igaüks neist on valmis kas kaitsma või süüdistama, kui aga oma maksu saab. Keegi nendest ei sea omale küsimust, missugused eelteadmised on temal olemas kohtulikust arstiteadusest, psühiatriast, psühholoogiast ja antropoloogiast üleüldse. Osav kuritegija, kellel võib olla kauaaegne praktika selja taga, võib isegi nõrgale arstile oma kõrvalekalduva hinge iseloomuga märkamataks jääda; kuid kuidas võib siin kohtumeditiinilise hariduseta inimene orienteerida, on täiesti arusaamata. Isegi üles seada küsimusi kohtuarstile kui eksperdile on säherdusel inimesel ütlemata raske.

Olen säärase küsimuste lahendamiste juures kas tegev või pealtvaataja olnud ja ei suuda oma imestust avaldamata jätta.

Agas selle juures nõuab kohtu-uuriija (ja seda rohkem, mida väiksem tal eelharidus), et lahkamise protokoll algaks nii: „Mina, N. jaoskonna kohtu-uuriija, toimetasin x kuupäeval N. arsti ehk kohtuliku arstiteaduse professori läbi surnukeha lahkamist . . .“ Missugune usk oma teadmistesse! See puudus juristide hariduses ja kasvatuses annab end tunda esijärgus muidugi kriminalistide juures, mille all kannatab õigustmõistmine ja teatavate sündmustega nii ehk teisiti seotud isikud; väheste teadmiste tõttu kannab töö juhuslik iseloomu, alalistel korduvatel ülekuulamistel pole lõppu, kogutud materjaal on segane ja puudulik. Kuid hulk aega ja jõudu on raisatud, mis kriminalistil hea eelhariduse korral ära oleks jäänud; töö produktiivsus oleks suurem, ametnikkude hulk vähem ja peaasi — võidaks õigustmõistmine.

Reform juristide hariduses peab ette võetama ja rutuliselt läbi viidama,

sest nii ei või edasi minna. Loodusteadus ja forensiline meditsiin tuleb nende õpikavasse üles võtta.

Kuid kes juristest esijärgus peab nende asjadega ja teadmistega varustatud olema?

Siin tuleks aluseks võtta Garofalo*) ja teiste positiivse kooli esitajate seisukoht kohtute jaotamises, nimelt tsiviil- ja kriminaalosaladesse. Sellele vastavalt peaks siis ka mõlema osa esitajate eriharidus kujunema. Nendele, kes tulevikus mõtlevad kriminaalosas töötada, on loodusteaduse üksikud ained, psühholoogia ja forensiline meditsiin sunduslikuks õpiaineks ülikoolis, ja lõpetamisel saavad nad vastava diploomi. Teiseks tuleb neid samu teadmisi nõuda ka juristelt, kes advokaatidena kriminaalprotsessis tahavad esineda.

Varustatud loodusteadusliste, kohtuarstiteadusliste ja antropoloogiliste teadmistega, suudab kriminalist jälgida ja mõista kuritöö käiku ja orienteeruda advokaatide vaidlustes, mis omakord kohtuniku enesetunnet tõstab (siinkohal olgu tähendatud, et kriminaalkohtus, ülesseatud seisukohalt vaadates, vannutatud meeste kohus mitte soovitav ei ole.)

Selle reformi läbiviimist nõuab praktiline elu ja tööjaotuse seadus erinevate alusel.

Nagu öeldud, peab juristide hariduskäik ülikoolis harunema kaheks, vastavalt nende tulevasele tegevusalale: eriteadlased tsiviil- ja kriminaalõiguse alal. Erinemine sünnib ülikoolis kolmandal õpiaastal, kus kriminaalõiguse kandidaatidele muu seas õpiaineks on loodusteadus ja forensiline meditsiin.

Üldharidusele ja praktilise elu nõuetele vastavalt, mida kriminaal-antropologistide kongressidel korduvalt on

*) Vaata E. Ferri „Уголовная социология“ l. 484.

väljendatud, peaks loodusteadusest õpetatama bioloogiat, psühholoogiat, kohtulikku meditsiini, pühaatriat ja kliinikut, s. o. kuritegijate demonstratsiooni. Kuid kohtulikust meditsiinist arusaamiseks on tingimata tarvis omada vastavad teadmised normaalsest ja patoloogilisest anatoomiast ja füsioloogiast. Forensilise kliiniku suhtes olgu tähendatud, et kuritegijate demonstratsiooni vangimajades professori juhatusel üliõpilastele kliinilise uurimise otsustarbeks peab võimaldatama, samuti kui uurimisest osavõtmist, kus see võimalik.

Uuendus hariduses ei piirdu muidugi teada ainult loodusteadusliste ainete, kuid sotsialoogiliste ainete tarvilikkuse käsitlemine pole minu teadmiste piires.

Ametisse astudes peale ülikooli lõpetamist, varustatult mainitud teadmistega, valitseb säärane kriminalist kuritegija ja kuriteo käigu üle täielikult, mis kuriteo selgitamiseks ja õiguse leidmiseks kolossaalse tähtsusega, rääkimata karistuse karmuse pehmenemisest üleüldse. Ma ei taha viimasega tõendada, et mõistma tähendaks andeks andma; ei. Kuid ma tahaksin väita, et inimene tema tegude, kasvatus ja ta elu sotsiaalsete tingimuste mõistmine võimaldaks inimese väärtuse hindamist ja ta tegude mehaansuse mõistmist teatavais oludes, väärtuste (inimese elu) asjata hävitamise kaalumisele võtaks ja kuritegevuse profülaktika tarvilikkust rohkem rõhutaks. Kriipsutan siinjuures alla surmanuhtluse poolehoidjate rohkust juriidilise ja vähese loodusteadusliku haridusega inimeste keskel. Haridus mainitud sihis kohustaks kriminalisti võtma kuritegevust üldises nähtuste reas ja selgitama, kuivõrd on moment nähtuste reas lõppmomentina vastutav nähtuste rea sihi ja momendi suh-

tes. Sellega jõuaksime kuritegevuse kausaliteedi ja profülaktika uurimisele, mis õigusteaduse arenemisele kindlasti uut hoogu annaks elulisel pinnal. Halb aednik on see, kes vana õunapuud heade õunte saamiseks pookima hakkab; asjata töö! Ta tuleb tõeste maha raiuda, sest noorelt peab puud poogitama ja heale pinnale istutatama. Barbaarsete majapidamisele ei tohi enam ruumi olla!

Lõpuks olgu tähendatud, et rahva haridusline tasapind ja õiguse mõistest arusaamine kauem ei luba vana rada käia. Ka sõjaaegne verine hingelu hakkab kaduma. Teiseks on meie seisukord niisugune, mis kohustab kõike jõudu ja mõistust liikuma panema, et teised üle meie peade ei astuks, millega rahvusliku kohtu kriis paratamatuks saab, tingituna rahva hinges pääseteena leitud ootamata ülejooksudega.

Mööda minnes täiendan, et täiesti arusaamatu on ilma kõrgema erihariduseta inimeste nimetamine kriminaalkohtusse.

Dr. H. Madisson.

Meie õigusetunne ja seaduste seletamine.

Õigluse- ja õigusetunne on kaks paralleelset mõistet, esimene kõlbluse, teine õiguse alalt. Õigusetunne tähendab seda vaimlist seisukorda, mis inimeste vahekordi subjektiivsest seisukohast hindab, nende tagasimõju kaudu vaateleja isiku peale. Õiglusetunde iseäraldus on tema passiviteet, ta on iseloomustatud tähelepaneva isiku kannataja seisukorra läbi. Õigusetunne on ligidalt sugulane õiglusetundele ja eraldub temast aktiivse iseloomu läbi. Õigusetunne ajab tema kandjat tegudele, välist ilma, nimelt inimlisi vahekordi, ümber looma oma sisemise äratunde järele.

Õigusetunne võib olla individuaalne ja kollektiivne (seisuline, klassiline, rahvusline), tema kandjate järele avates. Muutub loomulikult aja ja oludega.

* * *

Rahva õigusetunde konkreetne kuju on tema õigusline kord, mis avaldub riikluse raamides.

Eestlased on loonud omale iseseisva Eesti riigi, tema olemist oma verega makstes. Kannavad seda riiki kultuuriliselt, seesmist korraldus- ja haridustööd tehes ja sõjaliselt, teda väliste vaenlaste vastu kaitses. Ei ole selle juures kunagi juttu olnud, et meie koos võerast rahvusest naabritega ühist riiki asutada tahaks. Kõigest võime järeldada, et eestlased rahvuslise riigi poolehoidjad on, et rahvusliku ühtekuulumise tunne nende õigusetunde üks osa on, nagu nähtavasti ka muudegi meie aja kultuura rahvaste juures.

Eesti rahvusliku ühtekuulumise tunne ei ole mitte ühteviisi igal sihil avaldunud. Niihästi meie ise kui ka välised tähelepanijad on konstateerima pidanud, et Eesti vabadussõja-aegsed lahingud suurema hooga tuntud Landesvehri vastu on löödud, võrreldes enamlaste vastaste võitlustega. Kinral v. d. Goltz tunnistas avalikult (Meine Sendung in Finnland und im Baltikum), et tema eestlaste löögijõu üle enamlaste vastaste võitluste järele otsustanud ja — eksinud. Seda kinnitab teine autor Deutsche Revue's (v. Hartmann, Deutsche Revue, März 1921). See võitluste intensiteedi vahe on tingitud meie seisuslik-klassilisest vastolust, arvamata ajaloolisi mälestusi, mis 700 aastat tagasi ulatavad. Eestlased võitlesid Landesvehri lüües oma herrasklassi võimupüüete vastu, oma poliitilise ja kultuurilise vabanemise eest. Parallelikis sõjaliste võitlustele oli Asutava Kogu valimisvõitlus, mis teatud

erakonnale Saksa okkupatsiooni võimudega sõbrustamise süüdistuse tõttu ootamata õnnetult lõppes. Ümberpööratud, ammune venelastega sõbrustamise ja Wene kultuuriga läbiümbumise süüdistus ei ole vastavatele parteidele (sotsialistidele) mitte nii suurt valimiste kaotust toonud, sest meie oleme venelasi alati oma valitseva klassiga vastolus näinud, neid demokraatlisema, õiglasema ühiskondlise jõuna tundma õppinud. Viimase asjaoluga on seletatav ka sõjaline tagasihoidlikkus venelaste vastu, sest puudus üleüldine vaenu-hoog.

Sellest kõigest võime järeldada, et Eesti rahvale, tema enamuses vähemalt, demokraatiline hingeolu omane on. Kuid meil on selleks veel kaaluvamaid tõendusid.

Ei ole kellegil võimalik olnud selgeks teha, et mõisate äravõtmine senistelt suuromanikkudelt Eesti rahva enamuse õiglusetunnet riivaks. Isegi mõisate tasuta äravõtmine kutsuks nähtavasti selle enamuse rinnast ainult kergenduse ohke välja. Teisiti ei ole võimalik Landeswehri sõja nähtuseid ja maaseaduse loodusejulist elluviimist seletada. Maaseadus on drakooniline seadus, senise valitseva rahvaklassi majanduslise jõu tormiline purustamine. Tema teostamine sünnib halbade, lõpulikult väljatöötamata seaduste abil (võib ka olla, et see nende hea külg on) ja puudulise, niihästi arvuliselt kui ka tehnilise ettevalmistuse poolest, tööjõuga, pealegi pärast-sõjaaegsetes igati rasketes oludes. Et ta (maaseadus) aga siiski elluviidud saab, see ripub ära tema ideelisest ulatusest, tema õiglusest, sest ta loob iseseisva isiklise töö alusele rajatud väikemaapidamise senise isikut allasuruva palgatöö peal põhjeneva suurmaapidamise asemel. Igatahes peab kui ajaloolist fakti konstateerima,

et Eesti rahva hulgas jõudusid ei ole leidunud, kes maareformi tema antud kujul oleks suutnud seisma panna; ainult välised, Eesti rahvale võerad mõjud on seda katsunud (Landeswehr, diplomaatilised ähvardused ja vahelesegamised). Asjaolu, et maaseaduse teostamist ka rahulikkude aegade tulekul seisma ei saa panna, kõige kindlasti olemas oleva vastuseismise peale vaatamata, tunnistab tema elulisest vajadusest ja vastavusest rahva õigustundele.

Põllutöö riigis suurmaapidamise asemel isiklise töö alusel seisva veikmaapidamise sisseseadmise loogiline tagajärg on demokraatiline kord. Meie põhiseadus on sellepoolest täielises kokkukõlas maaseadusega. Demokraatlikkuse poolest, seda peab tunnistama, on meie valimisseadus tema äärmiste konsekventsideni viidud. Ja senised valimiste tagajärjed on riiklise stabiliteedi mõttes täitsa rahuloldavaid tagajärgi annud. Ühes sellega on selgunud, et niihästi parempoolse seisulise kui ka kommunistlise eestkostmise süsteemi meie rahva enamus kindlasti tagasi on lükanud. Võime järjekult konstateerida:

Eestlased on demokraadid.

Kaugele ulatav demokratsim on meie rahva õigusetunde teine omadus.

Kuid see ei ole veel kõik.

Meie põhiseadus on vabariiklise korra kindlaks määranud, mis ei eita mitte üksi seisuseid, vaid ka aunimesi, aumärkisi, presidenti. Lühidalt, ühesarnaduse mõte on äärmuseni väljaarendatud. Siin tekib küsimus, kas ei ole sellega mitte meie individuaalse arenemisele kahjulikka takistusi tehtud, s. o. isikisel edasipüüdmisel pind alt ära kistud? Kuidas mõjub see riikliselt?

Meie tunneme ajaloost kahte liiki individualismi.

Esimene liik on antiik-individualism, üksikute isikute kõrgele tõusmine teiste kulul. Ühel pool kehaliselt ja vaimliselt väljaarenenud herasmees, teisel pool ilmeta ja õigusteta masse, kehaliselt ja vaimliselt raske töö kallal kängu jäänud. Modern filosoofias on Nietzsche oma üliinimesega antiik-individualismi võeriti kistud (võrdle Plato õpetusega riigist) kontseptsiooni annud, mis ka meie juures tähtsal mõõdul meeli valitseb.

Teine liik individualismi on esitatud Põhja-Ameerika Ühisriikide asutajate läbi, kes ka käesoleva aja Euroopa demokraatia eelkäijateks said. Modern individualismi põhimõtte on masseline isikute väljaarendamine ja igale nendest ühiskondlise seisukoha kättenäitamine vastavalt tema ühiskondliku väärtuse või kasulikkuse järele. Teiste allasurumine masseks üksikute kasuks ei ole lubatud.

Nitscheanismi seisukoht ühiskondlikul alal on siis õigustatud, kui õige on, et inimese isiku täiuseni väljaarenemine võib sündida ainult töötavate hulkade kulul. See on suure ulatusega vaidlusaine ja probleemi käesoleva artikli raamides lahendada on võimata. Täheandan ainult lõppenud ilmasõja resultaatide peale: riikide grupe, kus isikute masseline väljaarenemine rohkem kindlustatud, jäi võitjaks. Ja ka Eesti Vabadussõja õnnelikku lõppu peetakse üleüldiselt meie laiemate hulkade isetegevuse viljaks. Võimata on uskuda, et isegi geniaalsed riigimehed ja väejuhid antud oludes võita oleks suutnud, kui sõjavägi ja tema taga seisev rahvas saamatum oleks olnud.

Praegu tähendatud nähtused võiks küllaldaseks põhuseks olla Eesti riiklise korra arendamise sihti ära määrata. Meil on aga täna ainult ülesandeks Eesti vabariigi elanikkude enamuse teadlikku

tahtmist antud küsimuses konstateerida. Ja selleks näib mulle lõpuliku vastuvaidlemata argumendina asjaolu, et meie valimistel isikute mõju ootamata veike on olnud. Isegi ajakirjanduse monopolne seisukord ei suutnud laialise tutvusega mehi ettelükata. Isiku kultust meie rahvas ei tunne. Tema saatust ei ripu sellepärast ka ära üksikute isikute saatusest.

Rahvusliku ühtekuulumise tunne, demokratism ja isikiline iseseisvus on seega meie õigusetunde alusjooned. Kolm pikka täis sündmusi aastaid on nad meie õiguslist arenemist vällanud. Jälgesid on nad kustutamataid jätnud ja peab tunnustama, et meie senine seadusandlus lausa nende põhimõtete vastu käivad seaduseid ei tunne. Kuidas on lugu seaduste seletamisel?

Vististe ei hakka keegi vastu vaidlema, et sellel alal tegevuses olevad jõud vähem ülevõlpool toodud põhimõtetest läbi on tungitud, kui Eesti seaduseandjad. Õigusteadlane, kel valmis suurepärase Rooma õiguse süsteem mõtlemise aluseks, ei saa revolutsiooni-aegse seadusandluse peale teisiti vaadata kui meeleheitel. Et Rooma õigus aastasadade pikkuse tihti metsiku võitluse ja töö vilil on, see ei tule meele ega paista silma. Veel vastikum paistab iga revolutsiooniline seadus senise valitseva klassi liikmele advokaadile ehk kohtunikule, rääkimata sellest, et nad rahvuslitselt Eesti riiklitselle organismile võerad on. Mõlemad tähendatud liigid õigusteadlasi haaravad igast juhusest kinni, et rahulistel aegadel väljakujunenud õigust uue Eesti õiguse paranduseks ja tihti peale ka tühjaks tegemiseks ette tuua. Vormilitselt on nad ka õigustatud seda tegema endiste seaduse maksvuse tõttu.

Eesti vabariigi tekkimine on aga revolutsiooniline akt, niihästi rahvus-

vahelise õiguse seisukohalt, kui ka seesmise ühiskondlitsete jõudude ümber paigutamise mõttes. Ja meie aja teadus oletab, et õigus ühes ajaga muutub ja vastava rahva ning klassi õigusetunde omapärast pitselit kannab. On sellepärast küsimus tekkinud, kas ja missuguses ulatuses uusi seaduseid vanade põhjal seletada? Kas ei ole vana ja uue vahel põhimõttelitselt nii suur vahe, et ühe abil teise seletamine võimata, ilma seaduseandjate tahtmise võltsimiseta?

Väljamannes Eesti riigi tekkimisega kaasas käinud suurest õiguslitsete korra muutusest, tuleb seisukohale asuda, et vanade seaduste mõte enam Eesti aja seaduste mõte ei ole. Tuleb igal üksikul juhtumilitsel uue seaduse enese mõte leida ja alles selle järele vanu normilitsid abihallikatena tarvitada. Ja antud uue seaduse mõte peab meie rahva õigusetunde raamidesse mahtuma.

Kahjuks ei ole veel keegi Eesti seadusandluse dogmaatilitsesele läbitõotamilitsesele, tema mõtte otsimilitsesele asunud. Ometi on teoretilitseline käsitus suure tähtsusega seaduste praktilitsisel tarvitamilitsel. Avanevad väljavaated, mille tagajärjel palju eksisammusi ja sekeldusi ning protsessilitsi ära jääb. Kui palju tööpäevi meie rahvas selle tagajärjel võidak, on võimata ära arvata, kuid väike ei ole see arv. Meie õiguslitsete korra arenemilitsete sihtjoonte kindlaksmääramine oleks peale kauba.

Ma tähendasin eespool, et Rooma õigusega kokku kasvanud ja endise valitseva klassi liikmed õigusteadlased uusi seadusi vanas vaimus seletada katsuvad. See ei ole kõige kurvem nähtus. Peale nende on õigusteadlasi, kelle juures mingi õigus ega põhimõte ei maksa, vaid kes igal antud juhtumilitsel oma isiklitsete kasu seisukohast välja minnes seadust pöörata katsuvad. See nurgaadvokaadilitseline, endise Tartu

professori Loringhoveni sõnade järele, seaduste seletamine on meie ühiskondliku korra piinlikumatest nähtustest.

* * *

Eelolevad read ei ole mitte riivatud probleemide teoreetilise lahendamise, milleks aeg puudus, vaid nende esilelukkamise katse.

J. Jans.

Kohtute arvustik.

Riigikohus.

Riigikohtu kriminaal-osakonna tegevuse aruanne 1920 a. kohta.

Kohtuasutuse nimetus, kust toimetus saadud.	1920 a. lõpetatud asjad.				1. jaan. 1921 lõpetamata toim.	Kohtu istungite arv.	Korr. koosol. arv.	Korr. koosolekutel läbiharutatud küsimuste arv.	Märkused.
	Kaebused ja pälvad tagajärel jäetud	Otsused muudetud.	Kokku.	1920 a. jooksul sissetulnud toimetusi.					
1. Sõjaväe Ringkonnakohus	88	27	115	130	15	—	—	—	
2. Sõjavälja-kohtud	19	5	24	26	2	—	—	—	
3. Kohtupalat	66	9	75	77	2	—	—	—	
4. Tallinna-Haapsalu Rahukogu	40	22	62	227	165	—	—	—	
5. Tartu-Võru Rahukogu	90	30	120	234	114	—	—	—	
6. Viljandi-Pärnu Rahukogu	89	33	122	198	76	—	—	—	
7. Rakvere-Paide Rahukogu	51	9	60	117	57	—	—	—	
Kokku	443	135	578	1009	431	33	31	827	

Riigikohtu tsiviil-osakonna tegevuse aruanne 1920 a. kohta.

Kohtuasutuse nimetus, kust toimetus saadud.	1920 a jooksul toimetusis sisse tulnud.	Nõude hinna koguväärtus.		1920 a. lõpetatud asjad.			1. jaan. 1921 lõpe- tamata toimetused.	Lõpetamata jäänud asjade nõude hind.		Kohtu istungite arv.	Korr. koosol. arv.	Korr. koosol. läbi- harutatud küsimuste arv.	Märkused.
		Mk.	P.	Kaebused ja palved taga- järjeta jäetud.	Otsused muudetud.	Kokku.		Mk.	P.				
1. Kohtupalat	27	242.282	—	18	7	25	2	—	—	—	—	—	* 1 toimetus üldkogule edasi antud.
2. Tallinna-Haapsalu Rahukogu	35	50.242	46	20	14	34	1	3.610	—	—	—	—	
3. Tartu-Võru Rahukogu . . .	88	122.032	78	49	28	78*	10	15.029	—	—	—	—	
4. Viljandi-Pärnu Rahukogu .	114	107.637	93	43	41	84	30	33.470	—	—	—	—	
5. Rakvere-Paide Rahukogu .	44	53.866	77	30	6	36	8	16.982	69	—	—	—	
Kokku . . .	308	586.951	94	160	96	257	51	69.091	69	—	—	—	
6. Mitmesugused seletuspäri- mised	5			—	—	5	—	—	—	—	—	—	
7. Ettepanekud ametn. kohtu alla andmise suhtes . . .	1			—	—	1	—	—	—	—	—	—	
8. Palved asja uuesti üles võtta	1	11.000	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	
9. Perekonna-nime muutmise palved	53			5	14	19	34	—	—	—	—	—	
Kõik kokku . . .	368	597.951	94	166	96/14	283	85	69.091	69	25	21	298	

Riigikohtu administratiiv-osakonna

I. astme toimetused. Kaebused ja palved Val. asutuste peale ja nende poolt ülesvõetud küsimu- sed ja seletuspärimised.	Sisse tulnud.	Lõpetatud 1920. a.						1. jaan. 1921. a. otsustamata asju.	Märkused.
		Mundatud	Kaebused tagajärjeta jäetud.	Maha kus- tatatud.	Kõrval- datud.	Seletusi antud.	KOKKU		
1. Vabariigi Valitsus . . .	8	—	—	—	8	—	8	—	
2. Siseministeerium . . .	62	4	6	—	3	—	13	49	
3. Immoibilkom.	6	—	—	—	—	—	—	6	
4. Tehnika Peaval.	1	—	—	—	1	—	1	—	
5. Rekvir. Peaval.	3	—	—	—	—	—	—	3	
6. Tervishoiu Peav.	1	1	—	—	—	—	1	—	
7. Erakorr. kom.	1	—	—	—	1	—	1	—	
8. Salakauba kom.	1	—	—	—	1	—	1	—	
9. Politsei Peaval.	6	2	2	—	1	—	5	1	
10. Haridusmin.	14	1	4	—	—	—	5	9	
11. Rahaminist.	8	—	1	—	3	—	4	4	
12. Otsek. maks. Peav.	39	1	6	—	2	—	9	30	
13. Riigikontroll.	11	8	—	—	—	—	8	3	
14. Kohtuminist.	6	—	3	—	—	—	3	3	
15. Põllutööstusmin.	120	8	19	3	16	—	46	74	
16. Kaub.-Tööstusmin.	6	—	—	—	—	—	—	6	
17. Toitlusminist.	56	12	2	—	1	—	15	41	
18. Sõjaminist.	18	—	—	—	—	—	—	18	
19. Sise- ja Kaitsel. ü.	60	5	6	2	3	—	16	44	
20. Ülemjuhataja.	3	—	—	—	2	—	2	1	
21. Diviisi ja t. ül.	7	—	—	—	7	—	7	—	
22. Teedeminist.	1	—	—	—	—	—	—	1	
23. Raudteeval.	5	—	1	—	1	—	2	3	
24. Posti, tel., Tel. Peav.	7	5	—	—	—	—	5	2	
25. Töö- ja Hoolek. Min.	2	—	—	—	—	—	—	2	
26. Juriidiline kom.	1	—	—	—	—	—	—	1	
27. Dispashöör	1	—	—	—	—	—	—	1	
28. Mitm. ametn. ja asut.	34	—	—	—	26	—	26	8	
29. Alluvuse vaidl.	1	—	—	—	—	—	—	1	
30. Revideerim. palve	1	—	—	—	—	—	—	1	
31. Seletuspärimised	36	—	1	1	15	9	26	10	
K O K K U	526	47	51	6	91	9	204	322	

tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

II. astme asjad. Revisioonikaebused ja prot- testid Rahukogude ja ra- hukohtunikude otsuste peale.	Sisse tulnud.	Lõpetatud 1920. a.					1. jaan. 1921. a. otsustamata asju.	Märkused.
		Mundetud	Kaebused tagajärje- ta jäetud.	Kustuta- tud.	Kõrval- datud.	KOKKU		
Tall. Haapsalu Rahukogu	19	8	9	—	—	17	2	
2. j. rahukohtunik	2	1	1	—	—	2	—	
5. " " "	1	1	—	—	—	1	—	
7. " " "	2	2	—	—	—	2	—	
8. " " "	4	2	2	—	—	4	—	
10. " " "	2	—	—	1	—	1	1	
Rakvere. Paide Rahukogu	15	5	5	1	—	11	4	
1. j. rahukohtunik	1	—	—	—	—	—	1	
2. " " "	1	—	1	—	—	1	—	
4. " " "	1	—	1	—	—	1	—	
5. " " "	2	—	1	—	—	2	—	
6. " " "	1	—	—	—	—	—	1	
Viljandi-Pärnu Rahukogu	24	11	8	1	2	22	2	
1. j. " "	1	1	—	—	—	1	—	
2. " " "	4	2	1	—	—	3	1	
4. " " "	5	2	2	—	—	4	1	
5. " " "	2	1	—	—	—	1	1	
6. " " "	1	—	1	—	—	1	—	
7. " " "	1	—	—	—	—	—	1	
Tartu-Võru Rahukogu	118	101	4	1	6	112	6	
1. j. rahukohtunik	1	—	—	—	—	—	1	
3. " " "	1	1	—	—	—	1	—	
4. " " "	7	4	2	—	—	6	1	
5. " " "	2	1	1	—	—	2	—	
6. " " "	12	5	1	3	—	9	3	
7. " " "	4	2	1	—	—	3	1	
10. " " "	1	1	—	—	—	1	—	
Valga	1	—	1	—	—	1	—	
K O K K U	236	152	42	7	8	209	27	

K o k u v õ t e

1920. a sisse tulnud:

I astme asju — 526,
 rev. kaebusi ja prot. — 236 = 762

nendest ära lõpetatud:

I astme asju — 39⁰/₀ 204
 II „ „ — 88⁰/₀ 209 = 413 ehk 54,2⁰/₀

1. jaanuariks 1921. a. jäi lõpe-

tamata — — — — 349 ehk 45,8⁰/₀

Av. kohtuistungid oli — 35

korr. koosolekuid — 73

Korr. koosol. oli harutamisel — 1008 küsimust.

Riigikohtu üldkogu tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

1920. a. sisse tulnud asjade arv.	1920. a. lõpetatud asjade arv.	1. jaan. 1921. lõpetamata asju.	Kohtuistungite arv.	Korr. koosol. arv.	Korr. koosol. läbivaadatud küsimused.
8	5	3	3	22	44

Tsiviilkohtu-seadustiku oskussõnad.

(Lõpp).

П.

пакъ — osak (om. -ku)¹⁾
 пай — osatäht
 пайщикъ — osanik
 пенсія — paiuk
 переводить дѣло въ другой судъ —
 asja teise kohtusse siirma²⁾
 переводиться — siirduma
 переводъ дѣла — asja siirmine, —
 siire (-de)
 передавать имущество въ натурѣ —
 vara ainetes üle andma
 передѣлъ наслѣдства — päruse teis-
 jaotamine, -tus
 переносный смыслъ — siirdud mõiste
 перерывъ давности — igamise, aeg-
 mise katkestamine, -stus
 пересмотръ рѣшенія — otsuse teis-
 vaatamine, -vaade (-te)
 печать — pitser
 платить — maksma
 платиться — maksuma
 поверстный срокъ — kaugustähtaeg
 поводъ — (Veranlassung, Anlass, Be-
 weggrund) — aje³⁾
 временные платежи — järkaegsed
 maksud
 подавать поводъ (veranlassen) — aje-
 tama
 поддерживать (unterstützen) — toetama
 подлѣжать укрѣпленію въ крѣпост-
 ныхъ книгахъ — alluma kinnista-
 misele, -stusele; заносить въ крѣ-
 постныя книги (krepstieren) —
 kinnistama; договоръ заносится въ
 крѣпостныя книги — leping kin-
 nistatakse, leping kinnistub⁴⁾
 поднимать — (вопросъ) — tõusetama
 (küsimust)⁵⁾
 подтверждать (bekräftigen, bestätigen)
 — kindeldama⁶⁾
 подчеркивать, — rõhutama

поименное голосованіе — nimetine
 hääletamine, -tus
 пользоваться чѣмъ — kasutama mida
 полюбовная сдѣлка — leplik toiming
 понудительная передача — süüd-
 üleanne (-nde), süüd-üleandmine
 понудительное взысканіе — süüdnõue
 (-de), süüdnõudmine.
 понудительное исполненіе — süüd-
 täitmine, — täide (-te)
 поручная записка — tagiskiri
 порядокъ — (Ordnung — kord; Auf-
 einanderfolge — järgus
 посланіе — läkitus (kiri)
 послѣдовательно — järjekalt, järje-
 kindlalt
 послѣдовательность — järjekus, jär-
 jekindlus
 послѣдовательный — järjekas, järje-
 kindel
 посольство — saatkond
 посѣществованіе — edustamine, õdus-
 tamine, edustus, õdustus
 посѣществовать — edustama, õdus-
 tama.⁷⁾
 посредникъ — vahendaja, vahemees
 посредничество — vahendamine, -ndus
 поступать въ пользу казны — lae-
 kuma⁸⁾
 посылка — saadetis
 посягательство на жизнь, имущество,
 здоровье, честь — elu-, vara-, ter-
 vise- auvägitamine, -stus
 посягать (на что) — vägitama (mida)
 права состоянія — kodaniku õigused
 правило — juhis (инструкція — juhend)
 правильность — õig(e)sus
 правильный — õig(e)ne
 право пожизненное — eluaegne õigus
 правопреемникъ — õigusjärglane
 практика — tegelus; пр. судебная
 — kohtu(tegelus)¹⁰⁾
 практикованіе — tegelemine
 практиковать — tegelema
 пребываніе — viibimine, viive (om.
 viibe); мѣсто пребыванія — viibekoht
 пребывать (verweilen) — viibima

Kohtu

Kohtuasutuse nimetus.	Oli 1. jaanuaril 1920 a. lõpetamata asju.					Tuli juurde kuni 31. dets. 1920 a.					Kõik kokku.	Nende hulgas oli sisse tulnud			
	Tsiivil.	Kriminaal.	Administ.	Hoiu.	Kokku.	Tsiivil.	Kriminaal.	Administ.	Hoiu.	Kokku.		Apell. teel.	Kasaats. teel.	Erakaebt. teel.	Revisjoni teel.
Kohtupalat.	25	10	—	5	40	162	294	—	60	516	556	390	—	127	—

Rahukogud esimese

Kohtuasutuse nimetus.	Oli 1. jaanuariks 1920. a. lõpetamata asju.					Tuli juure kuni 1. jaanuarini 1920. a.				
	Tsiivil.	Kriminaal.	Administ.	Hoiu.	Kokku.	Tsiivil.	Kriminaal.	Administ.	Hoiu.	Kokku.
Tartu - Võru Rahukogu	111	40	19	156	326	470	1609	179	599	2857
Viljandi-Pärnu „ „	25	61	25	111	222	263	868	653	403	2187
Tall.-Haapsalu „ „	138	106	30	324	598	396	381	250	588	1615
Rakvere-Paide „ „	32	40	6	85	163	124	769	508	343	1744

palat.

Sai lõpetatud asju 1. jaanuarist kuni 31. dets. 1920.					Oli koh- tuistu- misi.	Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli korraldavaid koosolekuid	Nende peal arutati läbi asju.	Kantselei jõudude arv.	Märkused.
Tsiivil.	Kriminaal.	Administr.	Hoiu.	Kokku.	Kokku.	Tsiivil.	Kriminaal.	Administr.	Hoiu.	Kokku.				
89	268	—	54	411	80	98	36	—	11	145	49	649	7	<p>Tsiivil asjade lahtris on näidatud ainult nõude asjad, kuna kõik teised asjad hoiukorra asjadena on näidatud.</p> <p>Üleüldiseid koosolekuid oli kohtupalatil 1920. aasta jooksul 28 ja nende peal arutati läbi 45 küsimust.</p>

astme kohtutena.

Kõik kokku.	Sai lõpetatud asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli kohtu istanguid 1920. aastal.	Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.				Kokku.	Oli korrald. koosolekuid 1920 a.	Nende peal harutati küsimusi.
	Tsiivil.	Kriminaal.	Administr.	Hoiu.	Kokku.		Tsiivil.	Kriminaal.	Administr.	Hoiu.			
3183	359	1585	121	254	2319	186	222	64	77	501	864	100	3346
2409	225	834	659	286	2004	88	63	95	19	228	405	108	1916
2213	213	256	225	405	1099	196	321	231	55	507	1114	187	2379
1907	113	781	511	223	1628	37	43	28	3	205	279	93	1623

превосходство (Superiorität) — ülemus
 предварительная письменная подготовка — kirjalik eelvalmistamine, -tus
 предварительно — esialgu
 предварительное исполнение — eel-täitmine, -täide (-te); обращать къ предварительному исполнению — siirima eeltäitele; дѣло обращается къ предварительному исполнению — asi siirdub eeltäitele.
 предварительный — esialgne, eel-
 предварять = предупреждать
 предлогъ — ettekääne
 предметъ — asi, alis, aine
 предметъ иска, обязательства — nõude, kohustuse aine
 предметъ обложениа — koormusaine; объектъ обложениа — koormuse alis¹¹⁾
 предотвращать — ära hoidma
 предотвращение (продажи) — (müügi) ärahoidmine, ärahoid, ärahoie (-de)
 представлять, repräsentieren, vertreten — eestama — ся — sich vertreten — eestuma
 представление, das Vertreten, die Vertretung — eestamine, eestus
 представительство — eeste (-te), eest-kond
 представлять, vorstellen, — ettama, — ся, sich vorstellen — ettuma (esitlema = frequent. sõnast esitama, vortragen)
 представление das Vorstellen — ettamine, die Vorstellung — ete (-tte)
 предупреждать — ennetama¹²⁾
 предустановливать — eelkinnistama
 предустановленное доказательство — eelkinnistatud tõendus
 приемникъ — järeltulija, järglane
 приемственность — järgnevus
 приемствовать кому — järgima¹³⁾ kellele
 преимущественное право — eelisõigus
 преимущество (Vorzug, Vorrang) — eelis¹⁴⁾

прекратить дѣло дальнѣйшимъ производствомъ — asja edasist toimetust lõpetama.
 прекратить производство навсегда — toimetust jäävalt lõpetama
 преобразование (суда) — (kohtu) ümbermoodustamine, -tus
 препровождение времени — aja veetmine, ajaveede (-veete)
 преслѣдование — jälitamine, -tus
 преслѣдовать — jälitama¹⁵⁾
 претендование — nõudlemine, nõudlus
 претендовать на что (Anspruch erheben) — nõudlema mida¹⁶⁾
 претензiosность — nõudlikkus
 претензiosный — nõudlik
 претензия (Anspruch) — nõuang (-gu)¹⁷⁾
 прецедентъ — eelik (-ku)¹⁸⁾
 привилегия (=льгота, Vorrecht) — eesõigus
 привлекать кого третьимъ лицомъ къ дѣлу — kaasutama¹⁹⁾ kedagi kolmanda isikuna asjasse.
 привлечение къ дѣлу третьимъ лицомъ — kaasutamine, kaasutus kolmanda isikuna asjasse
 приводить къ присягѣ — vannutama
 приводъ къ присягѣ — vannutamine
 привычное пьянство — joomarus
 привычный пьяница — joomar
 признавать рѣшение потерявшимъ силу — tunnustada otsust maks-vusetuks
 признавать уничтоженнымъ производство, сдѣлку — tunnustada toimetust, toiming tühiseks
 признакъ — tunnus (критерій — selis)²⁰⁾
 примѣнение закона — seaduse kohaldamine, seaduskohaldus
 примѣнять законъ — kohaldama²¹⁾ seadust
 примѣръ — (Beispiel) — näide (-te)
 принимать въ соображение (in Erwägung ziehen) — ära kaaluma
 принимать присягу — vanduma
 приписывать (кому что) — omistama (kellele mida)²²⁾

приравнение — ühtlustamine, -stus
приравнивать (gleichstellen) — ühtlustama
приравниваться (sich gleichstellen) — ühtlustuma
присваивать — omastama ²³⁾
присвоение — omastamine, -stus
приставъ судебный — kohtutäitja
присуждать — välja mõistma
присуждение — väljamõistmine, -mõist (-tu)
присяга — vanne (-de)
притязать къ чему = претендовать
причинять (verursachen) — põhjustama
причитать кому что (anrechnen) — osama kellelegi mida
причитаться (отъ кого что) — osuma (kellelki mis); ему причиталось 10 марокъ — temale osus 10 marka
пріемлющій присягу — vande vastuvõtaja
пріобрѣтать въ собственность — omandama
пріостанавливать — seisku panema, jätma
проводить время — veetma (veedan) aega; время(пре)провождение — aja veetmine, ajaveede (-veete)
проволакивать платежъ (verzögern, verschleppen) — maksuga viivitama
проволакиваться — viibima
проволочка платежа, процесса — maksu, protsessi viivitamine, -tus
производить дѣло — toimetama asja
производиться (о дѣлахъ) — toimetuma; дѣло производится въ судѣ — asi toimetub kohtus
произволь — isetaht (-hu)
произвольное толкованіе закона — isetahtlik seaduse tõlgitsemine, -tsus
пройти (о срокѣ) — mööduma ²⁴⁾; срокъ прошелъ, срокъ истекъ, срокъ былъ пропущенъ — tähtaeg möödus
промыселъ (Gewerbe) — töõndus; заниматься промысломъ — töõndama ²⁵⁾

промышленникъ (Industrieller) — tööstur; (Gewerbetreibender — töõndur; занятой въ промышленности — tööstaja; занятой въ промыслѣ — töõndaja
промышленное заведеніе — tööstusasutis
промышленность (Industrie) — tööstus; быть занятымъ въ промышленности — tööstama
промышлять чѣмъ (sich befassen mit etwas) — töölema ²⁶⁾ millega
пропускать (срокъ) — möödama (tähtaega)
пропускъ (срока) — tähtaja möödamine, -de, möödumine, -mus
просительный пунктъ — nõudepunkt
просрочивать вексель, платежъ — viitma vekslit, maksu
просрочиваться — (maksust) viituma
просрочка векселя, платежа — vekslit, maksu viide (-te)
противникъ въ (процессѣ) — vastanik
профессія — elukutse
процессуальныя отношенія сторонъ — poolte protseslikud, protsessilised suhted
процессъ — protsess
прочность — püsivus
прочный — püsiv
прямой смыслъ — otsekohene mõte, mõiste
публичный торгъ — oksjon, avalik rakkumine, pake (-kke)
пунктуальность = точность
пьяница — joodik
пьянство — joomus

Р.

Равенство — ühtlus
равнять (vergleichen) — võrrutama ²⁷⁾; (gleichsetzen, gleichstellen) — ühtlustama
равняться (sich vergleichen) — võrduma; (sich gleichstellen, -setzen) — ühtlustuma

раздѣлъ наслѣдства — päruse jaotamine, jaotus
 размежевать — piiritama
 размежеваться — piirituma
 разорение — mannetamine, -tus, mandumine, manne (-de)
 разорять — mannetama
 разоряться — mannetama, manduma²⁸⁾
 разрѣшительная статья — loamärkus
 разрядъ — järk
 разсуждать — arutlema
 разсуждение — arutlus
 раскольникъ — vanausuline
 расписка (Quittung) — tasutäht; (Beleg) — vaste
 расписываться въ чемъ — tähitama mida
 распространяться (sich erstrecken) — levima²⁹⁾
 регистрація — nimistus
 регистрирование — nimistamine
 регистрировать — nimistama³⁰⁾
 регистръ — nimistu
 редакція (закона, рѣшенія) — kujutus; редакціонная комиссія — kujutuskomisjon
 редигирование (закона, рѣшенія) — kujustamine
 редигировать (законъ, рѣшеніе) — kujustama³¹⁾ (seadust, otsust)
 реквизиція — võtus³²⁾
 реквизирование — võtustamine, -stus
 реквизировать — võtustama
 рисковать — mestama³³⁾
 рискъ — mestang, meste
 родной сынъ, родная дочь — lihalik poeg, lihalik tütar
 родовое имѣніе — sugukonna mõis, vara
 родъ занятій — toime-, tööala
 руководить (чѣмъ) — juhatama (mida)
 руководство — juhe (-te)³⁴⁾
 руководствоваться — juhatuma; руководствуясь законами — juhatudes seadustest

С.

Санкціонирование — jõustamine, jõustus
 санкціонировать — jõustama³⁵⁾
 санкція закона — seaduse jõustis
 свѣрка — õitamine, -tus
 свѣрять (правильность перевода) — õitama³⁶⁾
 секта — lahkusk
 сектантъ — lahkusuline
 сервитутъ — orjes (-se)³⁷⁾
 сирота — vaeslaps, orb (orvu)³⁸⁾; осиротѣть — orbuma; осиротить — orbama
 сиротскій судъ — orvukohus, vaeslastekohus
 слагать (erlassen) (штрафъ, повинность) — vabastama (millestki)
 сличать (vergleichen) — kõrvu panema, kõrvutama
 сличаться — kõrvuma
 сличение — kõrvamine, kõrvamus, kõrvumine, -mus
 словесность = изустность
 сложеніе (штрафа) — vabastamine, -stus
 слѣдовательно — järelikult
 слѣдовать — jälgima (millele)³⁹⁾
 смыслъ — mõte
 смѣшеніе исковъ — nõuete segam (-mis)⁴⁰⁾
 сноситься (черезъ почту, по телеграфу) — vahenduma (posti, telegraafi kaudu)
 сношеніе (черезъ почту) — vahendamine, -mus
 соблюдать — järgima (mida)
 соблюдать требованіе закона — järgima seadust
 собственность — omandis
 совладѣлецъ имѣнія — kaasvaldaja
 содержать кого, давать содержаніе кому — elatama keda
 соображать — kaalutlema
 соображеніе — kaalutlemine, -lus

состоявшиеся торги — toimunud väl-
japakumine, -pake (-kke)
состояться (о торгахъ, договорахъ)
— toimuma
состязательная бумага — võistekiri
социализировать — ühiskondama
социализироваться — ühiskonduma
союзъ — liit
специальность — eriala
спорный — vaieldav; спорная недви-
жимость — vaieldav kinnistu;
спорное требование — vaieldav
põue
споръ о подлоге — võltsevaidlus
способъ — viis, sood (soo)
средство (Mittel) — vahend, abinõu,
vara
старожилъ — põliselanik
ставить въ зависимость — olen-
dama ⁴¹⁾; зависеть — olenema
стоимость — maksus
страховое общество — kindlustus-
selts ⁴²⁾
субъектъ правъ — õiguste ülis (-se) ⁴³⁾
судебный актъ — kohtuakt
существование (Existenz, Dasein) —
olelu
существовать — olelema ⁴⁴⁾
существо (Wesen, Geschöpf) — ole-
vus; (Natur, Wesentliches) — olemus
сущность (Wesentliches, Wesen) —
olulikkus, tuum

Т.

Табельный день — riigipüha
такса — taks
таксація — taksimine, takse
таксировать — taksima
текстъ (закона) — (seaduse) tekst
тенденціозность — sihtlikkus, sihilisuus
тенденціозный — sihtlik, sihiline
тенденція — püüdsiht
товарищество (Gesellschaft) — selt-
sing ⁴⁵⁾
товарищество полное — täisseltsing
товарищество на вѣрѣ — segaseltsing
товарищество на паяхъ — osaseltsing

товарищъ (der Gesellschafter) — selt-
singlane
торговля, дѣло, занятіе (Geschäft) —
äri; общность торговли (Geschäfts-
gemeinschaft) — äriühisus
торги — oksjon, väljapake (-kke)
торговое товарищество — kaubaseltsing
точность — täpsus
традиція — tavis (-se) ⁴⁶⁾
трактатъ (заключенный съ иностран-
нымъ государствомъ) — traktaat
требования, вытекающія отъ разныхъ
оснований — nõuded, mis järeldu-
vad mitmest põhjusest
требовательность — nõudlikkus
требовательный — nõudlik
третейская запись — vahekohtu-kiri
третейскій судъ (Schiedsgericht) —
vahekohus
третейскій судья — vahekohtunik

У.

Уважительная причина — kaaluv,
vedus (-sa) põhjus
увѣковѣчить — põlistama
удержаніе — kinnipidamine, -pidu
удерживать (залогъ) — kinni pidama
(edist)
удобность — hõlpsus
удобный — hõlpus (-psa)
удобство — hõlp (-bu)
удовлетворять псебъ — rahuldama
põuet
узаконеніе (дѣтей) — (laste) seadus-
listamine, -tus
узаконять — seadusliseks tegema,
tunnustama seadusliseks, seaduslis-
tama (last)
узурпаторъ — anastaja
узурпировать — anastama ⁴⁷⁾
уклоненіе отъ дачи показанія —
põige tunnistuse andest
уклоняться — põikuma (millest)
уничтожать (довѣренность, производ-
ство) — (für ungültig erklären)
— tühistama

уничтожение (довѣренности) — tühis-
tamine, -tus

уплата — äramaksmine, -maks

уподоблять — sarnastama

уподобляться — sarnastuma, sarna-
nema (millega)

упрочение — püsitamine, -tus

упрочивать — püsitama ⁴⁸⁾

успѣхъ — edu; содѣйствовать успѣху
— edustama, õdustama

устанавливать срокъ — kindlaks
määgama tähtaega

установление — asutis

установленный порядокъ — seatud
kord

устранять (искъ) — kõrvaldama

уступать (abtreten) — loovutama

усыновитель — lapsendaja

усыновляемый — lapsendatav

усыновлять — lapsendama; усынов-
ленный сынъ — pojand; усынов-
ленная дочь — tütrend ⁴⁹⁾

усыновляться — lapsenduma

утверждать (behaupten) — väitma

утверждать наследниковъ къ иму-
ществу — kinnitama pärijaid varale
(pärandisele)

утраченное владѣние — kaotatud
valdus

утрачивать (владѣние) — kaotama
(valdust)

учебное заведение — õpistu ⁵⁰⁾, õpe-
asutis

учреждать (stiften) — asutama

учреждение — asutamine (das Stiften),
-tus (Stiftung), asutis (das Gestiftete)

Ф.

Фабрика⁵¹⁾ — vabrik

фабричное заведение — vabrikasutis

фактический — tehtlik, tegelik

фактъ — teht (-hu) ⁵¹⁾

фиксировать — kinnistama

фискъ (Fiskus) — laek (-ga); касса
(Kasse) — laegas (-ka); взимать
въ пользу фиска — laekama; (ein-

kassieren) — laegastama; конфис-
ковать (konfiszieren) — laegutama;
имущество подлежащее взысканію
въ пользу казны — laegatav vara;
имущество, подлежащее конфиска-
ціи — laegutatav vara

формальность — vormlikkus, vormi-
lus

формальный — vormlik, vormiline

формула — valam, valem

формулировать — valandama ⁵²⁾

Х.

Ходъ — käige (-ke); давать ходъ —
käiget andma

хранение — hoidmine, hoid (om. hoiu)

хранить — hoidma

ходатайство (Antrag) — taotis; за-
являть ходатайство (beantragen) —
taotama; das Beantragen — taota-
mine; die Beantragung — taotus

Ц.

Цитата (Zitat) — maine (-ne)

цитирование — mainimine, maining

цитировать (anführen) — mainima

цѣна — hind

цѣнность — väärtus

Ч.

Частная жалоба — erikaebus

частное опредѣление — erimäärus

частное производство — eritoimetus

Э.

Экспроприация — sundvõrandamine,
-dus

экспроприровать — sundvõrandama

Keelelised märkused eelseisva oskus-
sõnastiku juurde.

1) o s a k on tuletatud suffiksi k abil
nimisõnast osa. Sama laadi tuletised on
meil juba tarvitusel olevad sõnad: kallak,
rinnak, seljak j. t.

2) siirma, siiran jne. — on laen Soome keelest (siirtää), tähenduses „ühast kohast teise viima, üle kandma.“

3) aje — on arendatud ajasõnast „ajama“: see, mis ajab midagi korda saatma.

4) kindistama — tähendab varandust „kellelegi kinniseks tegema“, kellelegi kindlaks omanduseks määrama.

5) tõusetama küsimust — tegema, et tõuseks küsimus päevakorra, kõne alla.

6) kindeldama — on niisamasugune faktiivne ajasõna omadussõnast „kindel“, nagu on arendatud: madaldama, vedeldama jne.

7) edustama, õdustama — edusaks ehk õdusaks, edu poole minevaks tegema.

8) laekuma — on tuletatud sõnast laek, mis omakord on analoogiline uus arendus sõnast laegas.

9) vägitama — väge, vägivalda tegevusesse panema kellegi kallal; oma arendusmoe poolest väga lähine sõnaga „vägistama“, mis aga sellegi pärast mitte ei võiks takistada teda isesuguses, erilises mõttes tarvitusele võtmast.

10) tegelus — korduv, vältav tegevus.

11) koormusaine ja koormuse alis vt. s. a. „Õiguse“ nr. 4. seletuste punkt 13.

12) ennetama — tuletis sõnast „enne“.

13) järgima — kellegi „järgi“ tulema, kelle järel mingit tegevust, ametit, kohta oma käes pidama.

14) eelis — arendatud sõnast „eel“, millest on saadud ka ajasõna „eelistama“ (bevorzugen, предпочитать).

15) jälitama — kellegi jälgi taga ajama, kedagi jälgi mööda otsima.

16) nõudlema — pidevalt nõudma, oma nõudmist korduvalt esile tooma.

17) nõuang — tuletatud selsamal kombel ajasõnast „nõudma“ nagu on tuletatud „valang“, „lahing“, „värving“ j. t. vasta-vaist ajasõnadest

18) eelik — on asi, nähtus, juhus, mis „eel“, eespool, varemine olnud.

19) kaasutama — kaasa võtma, tõmbama, kiskuma.

20) selis, selise — asi, abinõu, mille varal selgitatakse, vahet tehakse.

21) kohaldama — kohale panema; samuti on tuletatud näit. korraldama, kõrveldama j. t.

22) omistama — laen Soome keelest (omistaa): kellegi omaks arvama.

23) omastama — omaseks, omaks tegema.

24) mööduma — tuletis sõnast „mööda“; nii siis: mööda minema.

25) töödama — tuleks tarvitada igasuguse töötamisala (kauhanduse, põllutöö, tööstuse) kohta, töötamisasutise seisukohalt vaadates.

26) töölema — tähendaks kestvalt töötamist, elu-ülespidamise teenimist mingisugusel alal, tootaja seisukohalt vaadates.

27) võrrutama — tegema, et miski võrduks millegagi.

28) mannetuma, manduma — selle tuletise tüves peitub tartumurdeline sõna mannetu (ka mõnnetu), mis tähendab viletsat, saamatut, abitut; nii siis: viletsaks muutuma.

29) levima — (Soome keeli levitä, tuletatud sõnast leveä = lai) laiali lagu-(ne)ma.

30) nimistama — arendatud soomekeelse sõna nimistö (Namensverzeichnis, -register) alusel.

31) kujustama — kujuseks tegema, kuju andma.

32) võtus — see, mis on võetud, võetav; tuletatud selsamal kombel kui: nähtus, kirjutus, tehtus jne.

33) mestama — rahvasuus juba varemingi tarvitatud riskeerimise mõttes.

34) juhe, juhte — on tuletis verbumist juhtima (vrdl. näitama — näide, vaatama — vaade jne.)

35) jõustama — jõuseks, jõuliseks mõjusaks tegema.

36) õiutama — õigusega ehk õiuga varustama, õiu ehk õiguse suhtes läbi katsuma.

37) orjes — tuletis sõnast „orjama“.

38) orb, orvu — on meie keeles unustusesse jäänud sõna, mis „vaeslast“ tähendab; esineb veel sinilillede nimedes „orvilillik“ (Viola odorata) ja „kõo-orvik“ (Viola tricolor). Soome keeli: orpo = vaeslaps.

39) jälgima — jälgi mööda minema; v. jälitama pt.

40) segam — tuletatud samal kombel ajasõnast „segama“, nagu näit. „kandam“ sõnast „kandma“.

41) olen dama — transitiiivne vaste tarvitusel olevale ajasõnale „olenema“.

42) kindlustusselts — selle asemel on tänini tarvitatud sõna „kinnitusselts“, mis aga sisule ei vasta. Kõnealuse seltsi üleasanne on „kindlustada“ vara. elu jne., kuna „kinnitamine“ (näit. mitmesuguste dokumentide) ametiasutiste toimuste hulka käib.

43) ülis — tuletusvorm, analoogiline sõnale „alis“ (Objekt).

44) olelema — oleks otstarbekohasem tarvitada kui senine „olemas olema.“

45) seltsing — tuletatud suffiksi ng abil sõnast „seltsima“; nii siis: seltsimise ehk ühteheitmise tagajärjel tekkinud ühing.

46) tavis — arendatud tüvest „taba — tava“ = pruuk, harjumuseks saanud nähtus.

47) anastama — Soome keeli „anastaa“ = seadusevastaselt, vägivaldselt omandama.

48) püsitama — püsivaks, püsiliseks tegema.

49) lapsend, pojand, tütrend — on kellegi sarnast ehk taolist väljendava suffiksi nd varal saadud soetised sõnadest „laps, poeg, tütar“ (vrld. isand = isataoline, soend = soe ehk hundi sarnane jne.).

50) õpistu (Soome opistu) — on suffiksi stu abil arendatud ajasõna „õppima“ tüvest, niisama kui vastavatest tüvedest on saadud „kalmistu, toomistu, männistu j. t.

51) teht, tehu — selle sõna soetamisel on eeskujuks võetud ladinakeelne factum=tehtud; „tõsiasi“, mida tänini on tarvitatud, ei taha sündida, sest „asjaga“ ei ole siin suurt tegemist.

52) valandama — aluseks on võetud „valam, valem“: valamiks, valemiks kujutama.

Kohtute tegevus.

Kas tuleb lugeda pikendatuks määruse põhjal 16. III. 1920. a. väikemaapidaja rendileping sellepärast, et tema poeg teenis rahvavaes?

1920 a. 16. III. määrusel, millega pikendati rentnikkude rahvaväeliste või nende perekondade rendilepinguid, on majandusline siht ja eesmärk: sõjaväes teenivate rahvaväelaste ainelisi huvisid kaitsta ja nende majanduslist seisukorda kergendada. Järjekult peab

nende perekonda mõistma majanduslikes mõttes kui niisugust peret, kelle eest rahvaväeline enne väeteenistusesse astumist kui perekonna peaaegu kandis. See rahvaväelise perekonna mõiste on kokkukõlas ka Asutava Kogu poolt 9. XII. 1919. a. (R. T. nr. 108) vastuvõetud rahvaväeliste perekondade teetamise seadusega, mille § 1 juurde lisatud märkuses rahvaväelise perekonna-liikmeteks loetakse: 1) tema naine ja lapsed, 2) isikud, keda rahvaväeline tegelikult üleval pidas enne sõjateenistusesse astumist ehk keda tema seaduse järele kohustatud on üleval pidama, kui neil ei ole teist toitjat. — Jäi rahvaväelisest seesugune tema hoole all olev perekond tema renditud kohal maha, siis ei tohtud tema äraolekul rendilepingut mitte lõpetada ja temast ärarippuvat perekonda rendikohast välja tõsta, sest vastasel korral oleks rahvaväeline oma mahajäänud varanduses kahju saanud ning tema hoole all olev perekond abita seisukorda sattunud. Määrus 16. III. 1920 a. sisaldab üksikute rahvaväeliste isikute eesõigusi, teda ei tohi tõlgitseda laiemas mõttes üleüldise kahjuks (B. E. S. § XXII).—

Vastus on eitav. Tsiiviilosakonna toim. 1920. a. nr. 73)

Kas vastab enneaegse rendilepingu lõpetuse eest kinnisvara omanik, kelle võlgade pärast see vara müüdi enam-pakkumise teel?

Seda küsimust lahendades seletab Riigikohus et B. E. S. § 3444 põhjal peab kahju tasuma igaüks, kes kahju oma tegevuse ehk tegematusel läbi sünnitab. Sama seaduse § 3450 järele määratakse kahjutasu, kui kahju tekkinud lepingu rikkumise tagajärjel, sama lepingu sisu põhjal. Käesolevas asjas oli poolte vahel tegev rendileping, mille põhjal nõudjal kostjate talu pii-

rides 1½ vakamaad maad 24 aasta peale renditud ja hooned üles ehitatud ning viljapuuad sisse seatud olid. — B. E. S. 4054 ja 4055 põhjal on rendileandja kohustatud selle eest hoolt kandma, et rentnikku rendialise kasutamises ei takistata, olgu see rendileandja enese ehk kolmandate isikute läbi, vastasel korral kohustab rendileandja selleläbi sündinud kahju tasuma. Takistuseks loeb seadus ka rendialise müümise. Edasi määrab B. E. S. § 4126, et rendileandja poolt rendialise võõrandamise korral ei ole selle omandaja mitte kohustatud rendilepingut üle võtma, olgu siis, et see krepoteeritud on. Ei võeta aga seesugusel korral rendilepingut mitte üle, siis on rendileandja rentniku ees lepingu enneaegse lõpetuse tagajärjel tekkinud kahjude eest vastutav. Sama juriidiline seisukord maksab B. E. S. § 4129 (Erdmann, System IV, lhk. 361; Zvingmann II nr. 242) põhjal, kui rendialis rendileandja maksujõuetuse tagajärjel ehk võlgade pärast ära müüakse. Kõik need seaduse määrused ei jäta kahtlust, et kostjad, kelle võlgade pärast renditud maa ühes pealseisvate rentnikult ehitatud hoonetega ära müüdi, rentnikule selle tagajärjel sündinud kahju peavad tasuma. —

Ülesseatud küsimuse peale on vastus jaatav. — (Tsiv. osak. toim. 1920. a. nr. 39.)

Rahukohtunikule antud nõudepalves taotas nõudja omandusõigust paadi peale, mis enne kostjale kuulunud, mille aga nõudja omandanud kui peremeheta varanduse (res nullius), selle järele, kui kostja enese temast lahti ütelnud, teda kui lagunut ja pruukimisele kõlbmatut Pärnu jõkke maha jättes. Rahukohtunik lükkas nõudmise tagasi. Nõudja edasikaebuse tagajärjel leidis Rahukogu, et kostja jättis vaidluse all

oleva ligikaudu kõlbmata paadi maha ja ütles enese temast lahti, teda igaühele pakkudes. Keegi peale nõudja teda ei võtnud, väljavedamise kulusid paadi hinnast suuremaks arvates. Nõudja omandas paadi B. E. S. § 715 põhjal, teda kui mahajäänud varandust pidama hakates. Neil põhjustel otsustas Rahukogu rahukohtuniku otsuse muuta ja vaidluse all oleva paadi nõudja omaks tunnistada. — Sellis otsuse peale Riigikohtusse antud kassatsioonikaebuses seletas kostja, et omandamine valdamise (occupatio) kaudu sündivat ainult ilma peremeheta (res nullius) asjadega, milleks nõutavat paati pidada ei võivat, sest see paat ei olevat ilma omanikuta olnud, kes ise oma hobusega aidanud paadi ära tuua. Valdamine B. E. S. § 715 põhjal olevat ainult siis võimalik, kui asi ilma omaniku teadmata, kaasabita ja üleandmata omandatakse.

Selle asja harutamisel leidis Riigikohus, et B. E. S. § 714 põhjal võib omandada valdamise (occupatio) läbi ainult peremeheta — (res nullius) asju, milledeks järgmises § 715 p. 2 muu seas nimetatakse elutut vallasvara (liikuvat varandust), mis omaniku poolt maha jäetud; kokkukõlas sellega määrab § 591, et peremeheta asjadeks tuleb lugeda muu seas niisuguseid, mis omaniku tahtel tema omandusest välja läksid, ilma et neid keegi teine omandas. Nõnda loeb seadus omaniku poolt asja mahajätmise korral tema tahteavaldust, asja oma omandusest välja heita, küllaldaseks selleks, et tunnistada asja peremeheta asjaks, kusjuures tähtsusetu on, kas omanik veel mahajäetud asja juures viibib ja näeb, kui kolmas isik seda kui peremeheta asja valdab ehk koguni selleks ise läbi aitab. See vaade leiab kinnitust B. E. S. § 591 all tähendatud allikas, § 46 ja 47 J. de rerum divisione (II, 1),

kus peremeheta asja valdamiseks loetakse kelleltki rahvahulka pillutud raha ülesvõtmine.—

(Tsiiv. osak. toim. 1920. a. nr. 86.)

Kas Siseministerium võib omavalitsuse asutuse poolt vastu võetud sundusliku määruse Riigi Teatajas välja kuulutamist mitte lubada, kui nõrmaal ajal kohtus selle otsuse vastu protesti ei ole tõstnud?

Vastus jaatav.

„Ajutise Seaduste ja administratiiv korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise korra“ kolmanda peatüki põhjal (R. T. nr. 1—1919, sead. nr. 1) käivad omavalitsuse asutuste sunduslikud määrused Siseministeriumi kontrolli alla ja sealt saadetakse Kohtuministeriumi avaldamiseks Riigi Teatajas. See Siseministeriumi kontrolli õigus on täiesti iseseisev, ja seaduses ei ole ettenähtud, et omavalitsuse ajutine järevalve seadus 11. okt. 1919. a. (R. T. nr. 78—1919) seda õigust kuidagi kitsendaks ehk muudaks. (R. Adm. t. nr. 210—1921).

Missuguste sõiduriistade pealt võib vallaomavalitsus vallakulude katmiseks maksu võtta?

Vastus: tõldade pealt.

Riigi Teatajas 7. 2. 20. Nr. 18/19 väljakuulutatud Ajutise Seaduse valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute j. n. e. § 2 p. 6 all on lubatud valla heaks maksu võtta sõiduhobuste ja sõiduriistade pealt ja sama seaduse § 19-mas on selge sõnaga öeldud, et maksu võib võtta sellekohase valland-

kogu otsuse põhjal sõiduhobuste ja tõldade pealt. Tõlla nime all tuntakse meil kahe ja rohkem hobustega veetavat sõiduriista, mis täiesti ehk osalt pealt kaetud on, kuna harilikud koorma veoks kõlbmata sõidu-, vedruvankrid, kaarikud, pinkvankrid j. n. e. tõlla mõiste alla ei käi. Ülaltähendatud seadust, kui eriseadust, laiendavas mõttes seletada ei või. (R. adm. t. nr. 321 — 1921.)

Kas Tallinna linnas võib majaomanik ise oma maja korstnaid puhastada?

Vastus jaatav.

Riigi Teatajas nr. 28 — 1920. a. on välja kuulutatud sunduslik määrus korstnate puhastamise kohta Tallinnas.

See sunduslik määrus ei keela majaomanikule ise omas majas korstnaid pühkida ja tahma põletada, kui ta Linnavalitsuse poolt ülesseatud nõudmised täidab, nimelt sellekohase komisjoni ees (Sund. määruse § 2) oma teadmisi selles asjas üles näitab ja Linnavalitsuselt omale sellekohase loa muretseb. Linnaomavalitsuse seaduse § 108 põhjal on Linnavalitsusel õigus nõuda, et korstnapühkijad oma ametit täiesti tunneksid ja niisama õigus ainult neile, kes korstnapühkimist tunnevad, seda ametit ja sellega ühenduses olevaid töid lubada korda saata. (R. Adm. t. nr. 511 — 1920.)

Vastutav toimetaja — F. Karlson.

Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Seits.

H. Laakmanni trükk, Tartus.

Järgmine nummer ilmub augusti kuu lõpul.

Toimetus.